

ฉบับ...งานวิจัยชุมชน

ตื่นความรู้สู่ท้องถิ่น...และ...

การปฏิรูปประเทศไทยของชาวบ้านองค์กรชุมชน

ส่งคืนความรู้กลับสู่ชุมชน

“งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น”

ต่อยอดงานพัฒนาที่ชุมชนเป็นแกนหลัก

หน้า 2

มันฝรั่ง

แม่แฝก

จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

หน้า 3

บ้านบางบ่อล่าง

สานพลังชุมชน

หน้า 4

ชุมชนบางชะแยง

ยุติความรุนแรงในครอบครัว

หน้า 5

ฟื้นฟูประเทศไทย

ให้ชุมชนท้องถิ่น

จัดการตนเอง

หน้า 6

จัดทัพพนักกำลัง

ภาคประชาชน

ปฏิรูปประเทศไทย

หน้า 6

รองนายกฯ สุธเทพ

เยี่ยมบ้านไทยเข้มแข็ง

หน้า 10

ตำบลบ้านขาม

ต้นแบบชุมชนจัดการตนเอง

หน้า 13

แกะรอยบทบาท

สภาองค์กรชุมชน

หน้า 14

3 แนวทาง

9 องค์ประกอบ

ทิศทางของชาวบ้านองค์กรชุมชน

หน้า 16

ส่งคืนความรู้กลับสู่ชุมชนท้องถิ่น

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จัดเวทีนำเสนอวิทยานิพนธ์งานพัฒนาที่ชุมชนเป็นแกนหลักครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2553 ณ ห้องประชุมชั้น 1 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน โดยมีผู้เข้าร่วมทั้งจากนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาโทปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยต่างๆ คณาจารย์จากมหาวิทยาลัย ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งผู้นำชุมชน และตัวแทนชาวบ้านกว่า 100 คน เข้าร่วมเวทีนำเสนอผลการศึกษาวิจัยเพื่อคืนความรู้กลับสู่ชุมชน และร่วมแลกเปลี่ยนเสนอความเห็น รวมทั้ง 17 เรื่อง ใน 3 ประเด็นหลัก รวมทั้งเปิดรับข้อเสนอแนะและแนวทางการสนับสนุน เพื่อเดินหน้านโยบายวิจัยในปีที่ 2 ต่อไป

เมื่อพิจารณาการศึกษาวิจัยโดยทั่วไปในอดีตที่ลงไปสู่ชุมชน มีสักกี่ครั้งกันเล่าที่ผลของการศึกษาวิจัยเคยกลับคืนลงไปสู่ชุมชนบ้าง หากลองพิจารณาถึงลักษณะสำคัญๆ ของ “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” ที่เป็นงานวิจัยในลักษณะที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมกระบวนการคิด ตั้งคำถาม วางแผน และทำวิจัยเพื่อหาคำตอบอย่างเป็นระบบ

ในขณะที่เดียวกันคนในชุมชนก็ได้เรียนรู้จากการทำงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหาของตัวเอง โดยมีกระบวนการทำงานอย่างเป็นเหตุเป็นผล งานวิจัยลักษณะนี้ต่างจากงานวิจัยอื่นๆ ตรงที่มีได้เน้น “ผลงานวิจัย” เป็นหลัก แต่มองงานวิจัยเป็น “กระบวนการ” ในฐานะ

“เครื่องมือ” ที่จะเพิ่มพลังชุมชนให้ชุมชนได้ร่วมกันจัดการชีวิตของตัวเอง เป็นทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้ หรือเป็นเสมือนการคืนความมั่นใจให้ชุมชน

พรพนทิพย์ เพชรมาก ผู้ช่วยผู้อำนวยการ พอช. กล่าวว่า การพัฒนาโดยชุมชนช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ได้ทำให้เห็นว่ามีความคิดริเริ่มใหม่ๆ ในการพัฒนาที่ดำเนินการโดยชุมชนเป็นเจ้าภาพหลัก และมีการขยายตัวที่เกิดจากการทำไปเรียนรู้ไป มีการเรียนรู้ข้ามพื้นที่แล้วนำมาปรับใช้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในแนวราบ ทำให้กระบวนการพัฒนาได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง

“เรากลับมาคิดว่า พอช. ในฐานะหน่วยงานสนับสนุนเรื่องการพัฒนาโดยชุมชนท้องถิ่น ซึ่งบทบาทในการเป็นตัวกลางทำให้เจอกันระหว่างนักศึกษา อาจารย์ที่สนใจเรื่องนี้ ได้พบกับชุมชน ซึ่งมีความต้องการให้มี

การศึกษาเรื่องราวในพื้นที่ มิใช่แค่เป็นเพียงกลุ่มตัวอย่างที่นักศึกษาลงไปเก็บข้อมูลเพียงแค่นั้น” พรพนทิพย์กล่าว

ประยงค์ อุปเสน รักษาการหัวหน้าส่วนพัฒนากระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ พอช. กล่าวว่าย่าว่า “คุณค่าของงานวิทยานิพนธ์จะเกิดประโยชน์สูงสุดได้ นั่นคือการได้นำไปใช้จริง ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ และเข้าใจชาวบ้านมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านเข้าใจตนเองมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนระหว่างกันมากขึ้น รู้มากขึ้น รู้กว้างขึ้น และประกอบกับนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญมาช่วยเพิ่มเติมเสริมพลัง แล้วนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้องานที่อยู่ในชุมชนได้จริง”

ชาติชาย เหลืองเจริญ ผู้นำชุมชนจาก จ.ระยอง กล่าวว่า การคืนข้อมูลให้ชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ จะได้ว่างานวิจัยเป็นอย่างไร เราอยู่ในชุมชนบางเรื่องเรามองไม่เห็น ยังมี

พรพนทิพย์ เพชรมาก

เรื่องราวต่างๆ อีกมากที่นักศึกษาวิจัยและส่งคืนให้ชุมชนกลับไปพัฒนาต่อยอด คำว่าคุณค่า มูลค่า ต้องผูกโยงกันไป การทำงานในท้องถิ่นมีคุณค่า แต่ไม่เห็นมูลค่าจะไปไม่รอดแต่ทั้งสองต้องไปด้วยกัน การอยู่ร่วมกันในสังคม งานวิจัยสังคมให้เป็นสุข ทำอย่างไร การมีส่วนร่วมแบบสัมภาคณ์ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม นักวิจัยต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งทาง พอช. ให้ทุนและต้องเป็นคนชี้พื้นที่เป้าหมาย ชี้ประเด็นด้วย

การคืนความรู้ให้แก่ชุมชนเสมือนการคืนศักดิ์ศรีให้แก่ชาวบ้าน เพื่อให้พวกเขาเป็นผู้ที่แก้ปัญหาได้ด้วยตัวเอง เพราะถึงแม้จะต้องอาศัยคนภายนอกอย่างนักวิชาการ นักวิจัย หรือพี่เลี้ยงเพื่อเป็นตัวกลางประสานให้เกิดการพัฒนา หากแต่ชาวบ้านยังถือว่าเป็นพระเอกของงานวิจัย ซึ่งเมื่อชาวบ้านเริ่มเข้าสู่กระบวนการของงานวิจัยแล้ว ความคิด ทัศนคติ การมองงานพัฒนาของชาวบ้านจะไม่เหมือนเดิม ■

“การคืนความรู้ให้แก่ชุมชน เสมือนการคืนศักดิ์ศรีให้แก่ชาวบ้าน เพื่อให้พวกเขาเป็นผู้ที่แก้ปัญหาได้ด้วยตัวเอง เพราะถึงแม้จะต้องอาศัยคนภายนอกอย่างนักวิชาการ นักวิจัย หรือพี่เลี้ยงเพื่อเป็นตัวกลางประสานให้เกิดการพัฒนา หากแต่ชาวบ้านยังถือว่าเป็นพระเอกของงานวิจัย ซึ่งเมื่อชาวบ้านเริ่มเข้าสู่กระบวนการของงานวิจัยแล้ว ความคิด ทัศนคติ การมองงานพัฒนาของชาวบ้านจะไม่เหมือนเดิม”

“มันฝรั่งแม่แฝก” จากภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างชุมชนเข้มแข็ง

ท่ามกลางกระแสสังคมโลกที่เริ่มปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว อุตสาหกรรมเกษตร - อาหารก็กำลังกลายเป็นหนึ่งในธุรกิจที่บริษัทข้ามชาติให้ความสำคัญและเล็งฐานการผลิตไปยังประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ โดยการปรับกลยุทธ์มาเป็นการลงทุนวัตถุดิบเพื่อแปรรูปสินค้าขายในตลาดของประเทศนั้นๆ โดยตรง

กระบวนการแปรรูปนี้เอง ที่ทำให้ชุมชนเกษตรกรในหลายๆ พื้นที่ของประเทศกำลังพัฒนาไม่เว้นแม้แต่ประเทศไทย ต้องเผชิญปัญหาที่ว่าเกษตรกรผู้ผลิตวัตถุดิบกลายเป็น “แรงงาน” การผลิตไปโดยไม่รู้ตัว!

ภายใต้โครงการทุนวิจัยวิทยานิพนธ์งานพัฒนาที่ชุมชนเป็นแกนหลัก ที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. สนับสนุนนายนาวัน โสภากุมิ นักศึกษาปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้หยิบยกหนึ่งในหลายๆ ชุมชนที่เกิดปัญหาถูกทุนข้ามชาติครอบงำอาชีพทางการเกษตร เรื่อง “กลยุทธ์การต่อรองของเกษตรกรภายใต้ระบบอุตสาหกรรมเกษตร - อาหาร : กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกมันฝรั่งในจังหวัดเชียงใหม่” โดยศึกษาจากชุมชนตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ในงานวิจัยชิ้นดังกล่าว พบว่าชุมชนตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ แม้จะมีการปลูกมันฝรั่งพันธุ์จากต่างประเทศส่งให้กับอุตสาหกรรมผลิตมันฝรั่งทอดกรอบชื่อดังชนิดหนึ่ง ซึ่งดูผิวเผินเหมือนชุมชนมีรายได้มั่นคง แต่กลับต้องเผชิญกับปัญหาการจัดการเกษตรแบบอุตสาหกรรมเกษตรที่เกษตรกรเจ้าของไร่มันฝรั่งกลับมีสถานะเหมือนเป็นเพียงแรงงานของบริษัททุน โดยที่บริษัทไม่ต้องรับผิดชอบต่อเกษตรกร และไม่ต้องลงทุนเป็นเจ้าของไร่เอง

เดิมทีชาวแม่แฝกประกอบอาชีพทำนา ปลูกทั้งข้าวเหนียวและข้าวเจ้าเป็นหลัก เมื่อเสรีजारทำนาปีก็จะปลูกมันฝรั่งพันธุ์ต่างประเทศ และข้าวโพดหวาน โดยทั้งสองอย่างเป็นการเพาะปลูกเพื่ออุตสาหกรรมอาหารเท่านั้น

ในกระบวนการผลิตตั้งแต่เริ่มเพาะจนถึงเก็บเกี่ยว ทุกอย่างต้องทำภายใต้มาตรฐานและกฎเกณฑ์ที่ทางบริษัทเอกชนเป็นผู้กำหนด นับตั้งแต่เกษตรกรจะต้องซื้อพันธุ์มันฝรั่งซึ่งสั่งมาจากต่างประเทศและมีราคาสูงจากบริษัทโดยตรงเท่านั้น รวมทั้งยังถูกตีกรอบมาตรฐานของการคัดผลผลิตที่ค่อนข้างสูง ทำให้ผลผลิตกับรายได้ไม่สัมพันธ์กัน!

ท่ามกลางปัญหาการเผชิญหน้าแบบเงียบๆ ระหว่างนายทุนกับเกษตรกรที่ต้องอยู่ในภาวะจำยอมเป็นแรงงานผู้ผลิตที่ปราศจากสวัสดิการหรือค่าแรงนั้น ก็ได้เกิดการรวมตัวภายใต้การนำ

ของปราชญ์ชุมชนอย่าง “ลุงศรี” ที่มีการสร้างขวัญและกำลังใจ ไปจนถึงผลักดันให้เกิดการ “รวมตัว” สร้างความเข้มแข็งภายในชุมชนขึ้นมาได้

ลุงศรี ได้รับความช่วยเหลือจากสถาบันวิชาการและหน่วยงานรัฐ ในการริเริ่มใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาวิธีการปลูกมันฝรั่งด้วยตนเอง โดยการนำหัวมันฝรั่งที่ปลูกได้ในแต่ละครั้งมาผ่าครึ่งแล้วทำไปปลูก ปรากฏว่าได้ผลผลิตต่อไร่ที่ดีพอๆ กับการใช้หัวพันธุ์แบบปกติ ทำให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนในการซื้อหัวพันธุ์ได้กว่าครึ่ง จึงทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกเพิ่มขึ้น

เนื่องจากมันฝรั่งที่ปลูกในแต่ละฤดูกาลจะเก็บหัวพันธุ์ไว้ปลูกได้แค่ 1 ฤดูกาลถัดไป หลังจากนั้นหากเก็บหัวพันธุ์จากมันฝรั่งชุดเดิมไปปลูกอีก

ก็จะได้ผลผลิตน้อยไม่คุ้มกับการลงทุน เกษตรกรจึงต้องซื้อหัวพันธุ์จากบริษัทที่ได้รับโควตาในการนำเข้าหัวพันธุ์มันฝรั่งจากต่างประเทศในราคาสูง

ประมาณ 30 บาทต่อกิโลกรัม ขณะที่ขายผลผลิตได้แค่กิโลกรัมละประมาณ 10 - 15 บาท

อีกยุทธศาสตร์ที่ชุมชนเข้มแข็งร่วมมือกันทำด้วยตนเอง คือ การสร้างความหลากหลายทางการผลิตเพื่อความมั่นคงในการดำรงชีพ โดยการรณรงค์ให้คนในชุมชนรู้จักปลูกพืชหมุนเวียนบนพื้นที่นา อย่างเช่น ในหน้าฝนปลูกนาปีทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว หลังเก็บเกี่ยวก็ปลูกมันฝรั่ง และหลังเก็บเกี่ยวมันฝรั่งก็จะหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น ข้าวโพด มะระ บวบ เป็นต้น เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้หลายทางไม่ต้องพึ่งพืชชนิดใดชนิดหนึ่งเท่านั้น รวมทั้งยังมีการหารายได้จากทางอื่นโดยสมาชิกในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการทำงานหัตถกรรม ขายของ และรับจ้างต่างๆ

ในการหารายได้ทางอื่นเพิ่มเติมของคนในครอบครัวนั่นเอง จึงเป็นที่มาของยุทธศาสตร์สำคัญของการสร้างชุมชนเข้มแข็งในตำบลแม่แฝก คือการนำผลผลิตมันฝรั่งที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานของบริษัทเอกชน หรือมันฝรั่งที่ตกเกรดนั่นเองมาทำผลผลิตชุมชน โดยใช้วิธีปรับโครงการพัฒนาของรัฐมาใช้สนับสนุนการผลิต

กลุ่มแม่บ้านรวมตัวกันทำอุตสาหกรรมแปรรูปมันฝรั่งขนาดย่อมในชุมชน โดยเน้นการจ้างงานแม่บ้านในชุมชน และรับซื้อมันฝรั่งตกเกรดจากเกษตรกรมาแปรรูปขายในตลาดท้องถิ่น โดยกลุ่มแม่บ้านนี้ได้รับเงินสนับสนุนจากโครงการวิสาหกิจชุมชน ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีทางเลือกในการขายมันฝรั่งมากขึ้น ขณะเดียวกันก็สร้างรายได้เสริมให้กับกลุ่มเกษตรกรอีกทาง

ด้วยรูปแบบการประกอบอาชีพการเกษตรเหล่านี้ “ผู้วิจัย” ได้เรียกบทสรุปว่าเป็นความกล้าขันขันแข็งของการควบคุมและการต่อรองในระบบการผลิตภายใต้โลกาภิวัตน์และเสรีนิยมใหม่...

“กล่าวคือ บริษัทไม่สามารถควบคุมการผลิตของเกษตรกรแบบเบ็ดเสร็จได้ เนื่องจากหากเกษตรกรรู้สึกถูกเอาเปรียบมากจนไม่พอใจยกเลิกการผลิตและเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นๆ ก็จะทำให้กระทบต่อสายพานของบริษัทได้ การควบคุมนี้จึงยอมให้เกิดการต่อรองได้บ้างในบางเรื่อง” นายนาวัน ผู้ศึกษางานวิจัยระบุ

อย่างไรก็ดี แม้ว่าบทสรุปของทุกฝ่าย ทั้งนายทุน และเกษตรกร จะมีการต่อรองเพื่อให้ตนเองเสียเปรียบน้อยที่สุดจนเกิดความกล้าขันขันอย่างกับผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้ก็ตามที

แต่ในความเป็นจริง ที่สุดแล้ว...บทเรียนของความสัมพันธ์ระหว่างชาวตำบลแม่แฝกกับบริษัทนายทุนแปรรูปมันฝรั่ง ได้สะท้อนให้เห็นว่า หากทุกคนในชุมชนพร้อมที่จะยืนหยัดต่อสู้เพื่อชุมชนตนเอง มีความสมัครสมานสามัคคี ไม่ยอมแพ้และไม่ละทิ้ง “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ให้ตายไปกับกาลเวลา ทุกคนก็จะสามารถสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนขึ้นมาได้ด้วยมือของตัวเอง ■

บ้านบางบ่อล่าง สานพลังชุมชน ฟื้นฟูปัญญาแก้ปัญหาพื้นที่กัดเซาะป่าชายเลน

ปัญหาการกัดเซาะพื้นที่ชายฝั่งทะเลของประเทศไทย ณ ปัจจุบัน นับเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ และต่อชุมชนที่อยู่อาศัยบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลเป็นอย่างมาก โดยเกิดจากสาเหตุหลักที่สำคัญ 2 ประการ นั่นคือเกิดจากกระบวนการทางธรรมชาติ และเกิดจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งการกัดเซาะชายฝั่งทะเลในหลายพื้นที่มีแนวโน้มจะมีความถี่เพิ่มขึ้น และยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

เช่นที่บ้านบางบ่อล่าง ต.บางแก้ว อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยและพึ่งพาระบบนิเวศน์บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลท่ามาหากิน มีพื้นที่ป่าชายเลนยาวประมาณ 3 กิโลเมตร มีชาวบ้านอาศัยอยู่ประมาณ 80 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมง บ้านบางบ่อล่างเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่มีปัญหาเกี่ยวกับการสูญเสียป่าชายเลนเช่นเดียวกัน แต่ปัญหาไม่ได้มีอยู่แค่การทำบ่อกึ่งเหมือนตำบลอื่นๆ แต่บ้านบางบ่อล่างนั้นมีปัญหาเกี่ยวกับธรรมชาติด้วยเช่นกัน กล่าวคือ การกัดเซาะริมชายฝั่งของคลื่นและลมทะเล ในช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา พื้นที่ริมชายฝั่งได้ถูกกัดเซาะไปถึง 2 กิโลเมตร ทำให้ชาวบ้านต้องย้ายถอยร่นเสารือนหนีไปแล้วกว่า 10 หลังคาเรือน

ทั้งนี้ในโครงการสนับสนุนทุนวิจัยวิทยานิพนธ์งานพัฒนาที่ชุมชนเป็นแกนหลักที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช.ได้สนับสนุนนางสาวศศิณี ไสรินทร์ นักศึกษาปริญญาโท สาขาพัฒนาชนบทศึกษา ม.มหิดล เพื่อทำการศึกษาวิจัยถึงสภาพปัญหาพื้นที่กัดเซาะ

นางสาวศศิณี ไสรินทร์

ป่าชายเลนของบ้านบางบ่อล่าง และกระบวนการจัดการกับสภาพปัญหาโดยชุมชน ภายใต้หัวข้อเรื่อง การจัดการโดยฐานชุมชนพื้นที่กัดเซาะป่าชายเลน กรณีศึกษามันบางบ่อล่าง ต.บางแก้ว อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม

ในงานวิจัยดังกล่าว พบว่า จากการเฝ้าสังเกตและการแก้ปัญหาไม่ตรงจุดของหน่วยงานที่มีส่วนรับผิดชอบนั้น ทำให้ชาวบ้านลุกขึ้นมาจัดการกับสภาพปัญหาพื้นที่กัดเซาะด้วยตัวเอง โดยเริ่มจากการร่างโครงการเสนอขอทุนกับองค์กรต่างๆ ศึกษาและดูงานเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการกัดเซาะจากจังหวัด ตำบล และหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร ต.โคกขาม โรงเรียนพันท้ายนรสิงห์ เป็นต้น

นอกจากนั้นผลการศึกษาวิจัยยังระบุด้วยว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นปัจจัยที่สำคัญในการจัดการปัญหาของชุมชน ซึ่งเริ่มต้นจากการที่ชุมชนได้จัดประชุมภายในหมู่บ้านของตนเพื่อทบทวนกับปัญหาที่เกิดขึ้น และแลกเปลี่ยนความ

คิดในการจัดการปัญหาร่วมกัน จึงนำไปสู่การแสวงหาความรู้ใหม่ๆ จากภายนอก การศึกษาดูงานการแก้ปัญหาที่ตำบลโคกขาม และกลับมาปรึกษาหารือกันภายในชุมชน จึงได้ข้อสรุปของชุมชนร่วมกันว่า จะใช้วิธีการจัดการต่อสภาพปัญหาพื้นที่กัดเซาะโดยใช้การสร้างกำแพงไม้ไผ่ ซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน กล่าวคือเป็นการนำไม้ไผ่ที่เป็นวัสดุจากธรรมชาติมาจัดทำกำแพงลดแรงกระแทกของคลื่นลม และวิธีการปักนั้นต้องอาศัยความรู้เรื่องดิน ลม ฤดูกาล และพันธุ์พืชของชาวบ้านอีกด้วย ซึ่งวิธีเหล่านี้ถือเป็นการใช้ประสบการณ์ของชาวบ้านเอง เพื่อจัดการกับปัญหาในพื้นที่ของตนเอง การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ตนเองนั้นถือเป็นการแก้ปัญหาที่ตรงจุด เพราะชาวบ้านสามารถใช้ประสบการณ์และทราบถึงปัญหาได้ดีกว่าคนนอกพื้นที่

“โครงการกำแพงไม้ไผ่ลดแรงกระแทกของคลื่นและลม” นั้น กล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนและการต่อสู้กับอำนาจรัฐ เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทุนในการสร้างกำแพงไม้ไผ่ และการแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อหลุดพ้นจากการครอบงำจากความรู้ที่เหล่านักวิชาการ “ขาวจระ” ได้สร้างไว้ในชุมชน ทำให้ชาวบ้านได้เห็นถึงศักยภาพของตนเอง ประสบการณ์ที่มีคุณค่าของตนเอง ก่อให้เกิดพลังชุมชน ทำให้เป็นชุมชนที่พึ่งตนเองและมีภูมิคุ้มกันภายในชุมชน และเพื่อสร้างวาทกรรม “สิทธิชุมชน” ให้มีพลังเพื่อที่จะจัดการปัญหาต่อไป ■

จากวิกฤติน้ำ สานพลังรักท้องถิ่น สู่อการจัดการน้ำที่ยั่งยืน

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อสรรพชีวิต สิ่งมีชีวิตทุกชนิดต้องการน้ำในการดำรงชีพ สำหรับมนุษย์เราน้ำเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในร่างกาย และมีความสำคัญต่อการใช้สอยในชีวิตประจำวัน เช่น เป็นปัจจัยการผลิตพลังงานไฟฟ้า การผลิตในแวดวงอุตสาหกรรม การคมนาคม การผลิตอาหาร หรือการผลิตด้านการเกษตร เป็นต้น

เช่นเดียวกับที่ชุมชนบ้านนาใหม่ ประชากร 577 คน 149 ครัวเรือน ในเขต ต.วังไผ่ อ.ห้วยกระเจา จ.กาญจนบุรี ก็อาศัยน้ำในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชไร่ อย่างมันสำปะหลัง และอ้อย

แต่เนื่องจากชุมชนแห่งนี้อยู่ในพื้นที่แห้งแล้ง เพราะอยู่ในเขตเงาฝนบวกกับเป็นที่ราบสูง สภาพดินเป็นดินทราย แหล่งน้ำขาดประสิทธิภาพในการกักเก็บ และไม่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในชุมชน ทำให้พอถึงฤดูฝนก็มีน้ำมากจนท่วม ทำความเสียหายให้กับพืชผลทางการเกษตร ส่วนในฤดูแล้งก็ขาดน้ำทำให้สร้างความเสียหายกับพืชผลอีกเช่นกัน ซึ่งจะเกิดขึ้นอย่างซ้ำซากเช่นนี้ทุกปี

นางสาวพรทิพย์ เชื้องาม ซึ่งเป็นลูกหลานของชุมชนแห่งนี้พร้อมกับเป็นนักศึกษาปริญญาโท ภาควิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

จึงได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เทคโนโลยีและนวัตกรรมชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาทรัพยากรน้ำ บ้านนาใหม่ ต.วังไผ่ อ.ห้วยกระเจา จ.กาญจนบุรี โดยได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยวิทยานิพนธ์งานพัฒนาที่ชุมชนเป็นแกนหลัก จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช.

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิจัยผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ในการริเริ่มระดมพลังชุมชน พัฒนาแนวคิดศึกษารวบรวมข้อมูลชุมชน และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำในชุมชน ที่ชุมชนและกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง

จากหลายฝ่ายสามารถร่วมกันค้นหารูปแบบการจัดการน้ำที่ชุมชนได้ร่วมเรียนรู้และพัฒนาการจัดการได้ด้วยตนเอง ซึ่งการจัดการน้ำที่ผ่านมาเป็นการแก้ปัญหาแบบแยกส่วน ต่างหน่วยงานต่างทำ ขาดการจัดการที่เป็นบูรณาการ แม้จะเป็นประโยชน์กับชาวบ้าน แต่เป็นการพัฒนาทางวัตถุ ไม่ได้พัฒนากระบวนการคิดแก้ปัญหาแบบพึ่งพาตนเองของท้องถิ่น

ผลจากการศึกษาได้ค้นพบว่า จากลักษณะปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อชุมชนบ้านนาใหม่ได้ระดมพลังร่วมคิด และรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบการบริหารจัดการ

ชุมชนบางชะแวง ยุติความรุนแรงในครอบครัว สร้างรากฐานชุมชนเข้มแข็ง

ปัจจุบัน “ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว” เป็นเรื่องที่มีอยู่แทบจะทุกสังคมชุมชน เพียงแต่จะได้รับการเปิดเผยหรือไม่เท่านั้น และส่วนใหญ่มักจะถูกมองว่าเป็นปัญหาเฉพาะส่วนตัว เฉพาะบุคคลที่ต้องแก้ไขกันเอาเอง มิใช่ปัญหาที่สังคมต้องแบกรับเป็นภาระ!...

ในงานวิทยานิพนธ์เรื่อง **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว : กรณีศึกษา “บางชะแวง”** ของ นายยงยุทธ แสนประสิทธิ์ นักศึกษาปริญญาเอก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ได้ทำการศึกษาปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ศึกษากรณีตัวอย่างที่ชุมชนหมู่ 4 ตำบลบางชะแวง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ไว้เป็นอย่างดี

ชุมชนบางชะแวง เป็นชุมชนเก่าแก่อายุกว่าร้อยปีที่มีความหลากหลายทางประชากรอย่างมาก มีทั้งกลุ่มชุมชนชาวสวนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง กลุ่มชุมชนที่เป็นคนนอกพื้นที่แต่มาเช่าอาศัยอยู่เพื่อประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม กลุ่มชุมชนสังกะสีที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำและอาศัยอยู่กันอย่างแออัด และชุมชนบ้านตึกซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่นเช่นกัน มาเช่าอาคารเพื่อประกอบกิจการ ไม่ใช่คนพื้นถิ่นเดิม

จากงานศึกษาวิจัยเชิงลึกพบว่า ลักษณะความรุนแรงที่ปรากฏอยู่ในชุมชนทั้ง 4 แห่งมีอยู่ 4 ลักษณะ คือ **ความรุนแรงทางวาจา** เช่น การใช้วาจาที่รุนแรง ข่มขู่ การทะเลาะเบาะแว้ง **ความรุนแรงทางร่างกาย**

เช่น การทำร้ายทุบตี **ความรุนแรงทางจิตใจ** เช่น การนอกใจคู่สมรส การทำลายสิ่งของในบ้าน และ **ความรุนแรงทางเพศ** ที่ผู้ใหญ่กระทำ อาจจะทำต่อเด็กที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน

ในด้านสาเหตุและที่มาของความรุนแรง มาจากปัจจัยส่วนบุคคล เช่น การมีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวช่วงวัยเด็ก การมาจากครอบครัวที่หย่าร้าง การมีปมด้อยอันเนื่องมาจากคู่สมรส การติดสุรา ยาเสพติด และสาเหตุจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม เช่น รายได้ต่ำ ตกอยู่ในภาวะหนี้สิน แต่อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัย ระบุว่า ปัจจุบันแนวโน้มสถานการณ์ความรุนแรงในระดับที่รุนแรงมากภายในครอบครัวมีแนวโน้มลดลง แต่ความรุนแรงในระดับที่เป็นความขัดแย้งภายในครอบครัวที่พบเห็นทั่วไป รวมทั้งครอบครัวที่มีปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดปัญหา กลับมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น อันเกิดจากปัญหาเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน

เมื่อปัญหาสะท้อนออกมาให้เห็นเชิงประจักษ์ จึงได้เกิดความร่วมมือระหว่างนักวิจัยกับผู้นำชุมชนบางชะแวง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่มาหลายรุ่น มีความผูกพันกับชุมชน ได้รวมตัวกันถกคิดหาหนทางแก้ปัญหาดังกล่าว...

แนวปฏิบัติที่น่าร่องที่ตีต้องเริ่มจาก “ผู้นำ” เมื่อผู้นำปฏิบัติจนเห็นผลดี ย่อมไม่ใช่เรื่องยากที่คนในชุมชนจะเอาเป็นแบบอย่างนำไปปฏิบัติใช้ ดังนั้นเครือข่ายผู้นำชุมชนจึงได้เริ่มต้นจัดเวทีประชุมแลกเปลี่ยนสภาพปัญหาที่นักวิชาการภายในพื้นที่ และผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับ การรณรงค์ลดความรุนแรงใน

ครอบครัว โดยทั้งหมดได้ร่วมมือกันระดมความเห็น วิเคราะห์ถึงสภาพปัญหา ปัจจัยเสี่ยง ไปจนถึงแนวทางแก้ไขอย่างยั่งยืน

ต่อมาจึงได้คัด 10 ครอบครัวที่เป็นกลุ่มเสี่ยงให้เข้ามาช่วยกิจกรรมป้องกันปัญหาระดับปฐมภูมิ โดยมีการพัฒนาองค์ความรู้ ปรับเปลี่ยนวิธีการคิดและการใช้ชีวิตของครอบครัวให้เหมาะสมขึ้น เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้เกิดปัญหาความรุนแรงขึ้นในครอบครัว และตั้งให้เป็น “ครอบครัวแกนนำ” ที่จะไม่ใช้ความรุนแรงในครอบครัวของชุมชน

ผลจากกลยุทธ์ขั้นแรกนี้พบว่าผู้นำชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักในปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก และบางครั้งยังมีบทบาทสำคัญในการเข้าไปแทรกแซงปัญหาในชุมชนย่อยของตน

ขณะที่ “ครอบครัวแกนนำ” มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการปรับเปลี่ยนการสื่อสารระหว่างคู่สมรส เลิกเที่ยวนอกบ้าน ทำกิจกรรมในครอบครัวมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ช่วยลดเงื่อนไขที่จะเป็นมูลเหตุของความรุนแรงได้อย่างมาก...

เมื่อเห็นผลเริ่มต้นในเชิงบวกเช่นนี้ จึงไม่ใช่เรื่องยากที่จะต่อยอดจากกลุ่มแกนนำไปยังสมาชิกชุมชน...

ผู้นำชุมชนได้ดำเนินการต่อการขยายกลุ่มตัวอย่างเพิ่มอีก 50 ครอบครัวโดยใช้วิธีปฏิบัติเดียวกัน และเพิ่มการสื่อสารเข้าไปเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้เข้าสู่ประชาชนวงกว้าง อาทิ สื่อประเภทบุคคล เสี่ยงตามสาย และวิทยุชุมชน โดยเฉพาะ

อย่างยิ่ง การอาศัยอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ให้ช่วยเป็นสื่อบุคคลในการเฝ้าระวังและคัดกรองครอบครัวกลุ่มเสี่ยงเข้ามาสู่กระบวนการพัฒนาเพิ่มเติม

ในที่สุด... ผลจากการปฏิบัติเหล่านี้ทำให้พบว่าชุมชนมีความตื่นตัว เกิดกระแสสนใจและตระหนักถึงปัญหาในวงกว้างมากขึ้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปัญหาในชุมชน เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงพลังของชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดการกับปัญหาที่มากจากความรุนแรงของตนให้ลดน้อยลงหรือหมดสิ้นได้

บทเรียนจากชุมชนบางชะแวง ทำให้เห็นว่าความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน ไม่ใช่สิ่งที่จะเพิกเฉยหรือละเลยได้ แต่กลับมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากที่จะช่วยผลักดันให้ชุมชนไปในทิศทางใดๆ ได้ โดยเฉพาะการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกรูปแบบของชุมชน

“บทบาทของผู้นำชุมชนที่ได้รวมตัวกันเพื่อประโยชน์สาธารณะ จึงถือเป็นตัวอย่างของความเคลื่อนไหวภาคประชาชนในการจัดการตนเองด้วยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยการบูรณาการทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกชุมชนเข้ามาสนับสนุน เพื่อสร้างครอบครัวให้อบอุ่น และชุมชนที่เข้มแข็ง” งานวิจัยดังกล่าวระบุ

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แม้จะเริ่มจากหน่วยเล็กๆ แต่หลายๆ หน่วยในชุมชน ก็สามารถเกาะกินสร้างปัญหาให้กับสังคม กระทั่งกับคนส่วนรวมได้เหมือนกัน ดังนั้นหากจะสร้างชุมชนเข้มแข็ง แก้ปัญหาองค์รวมให้สำเร็จได้อย่างดี ต้องเริ่มต้นแก้ปัญหาจากหน่วยเล็กๆ ให้ได้เสียก่อน... **การสร้างชุมชนเข้มแข็งจากรากที่ยังลึกเพื่อความยั่งยืน แท้จริง ต้องเริ่มที่ครอบครัว...** ■

ต่อจากหน้า 4

จากวิกฤติเก่า สานพลังรักท้องถิ่น

น้ำที่เหมาะสม และสามารถแก้ไข ปัญหาของชุมชนได้ในระยะยาวอย่างยั่งยืน ซึ่งรูปแบบการขับเคลื่อนของชุมชนนั้นมาจากพลังแรงปรารถนาที่กระตุ้นให้ชุมชนต้องการแก้ไขปัญหาร่วมกัน รวมทั้งระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานรัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล กรมชลประทาน และชาวบ้าน

จนทำให้ชุมชนสามารถเรียนรู้วิธีการ ขั้นตอนการขับเคลื่อน และมีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง เมื่อเข้าใจว่าปัญหาคืออะไรแล้ว มีเป้าหมายร่วมกัน ชุมชนก็มีพลังจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย เป็นกลุ่มคนที่มีความต้องการจะแก้ไขปัญหาท้องถิ่นร่วมกัน ทำให้เกิดการสร้างสรรค์แนวคิดหรือวิธีการที่เหมาะสม และมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

การเริ่มต้นจากประชาชนและนักวิชาการผสมผสานผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ร่วมกันจนสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหของชุมชนจนสำเร็จ ที่ผ่านมาเป็นประสบการณ์และบทเรียนที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนเริ่มเรียนรู้ว่าการแก้ไขปัญหาน้ำในชุมชนนั้น หากกระทำด้วยรัฐหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเพียงลำพังไม่สามารถแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ต้องอาศัยพลัง

ของชุมชนซึ่งเรียกกันว่า **“พลังรักท้องถิ่น”** ซึ่งเป็นแรงปรารถนาของชุมชนที่ต้องการแก้ไขปัญหาหรือต้องการทำให้บางสิ่งบางอย่างดีขึ้น เป็นแรงกระตุ้นให้เข้าไปสู่การแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ด้วยความรู้สึกถึงความ เป็นชุมชน ความเป็นเจ้าของ ความมีจิตวิญญาณสาธารณะ ในการคิดและร่วมกันพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชุมชนโดยการเรียนรู้ร่วมกัน ■

ฟื้นฟูประเทศไทย ให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

■ อัมพร แก้วหนู

ท่ามกลางกระแสการปฏิรูปประเทศไทยในปัจจุบันนั้น มีคำถามว่าชาวบ้านองค์กรชุมชนซึ่งเป็นรากฐานของประเทศและมักจะเป็นเป้าหมายหลักของการปฏิรูป(โดยคนอื่น)มาโดยตลอดนั้นคิดอย่างไร และจะทำอย่างไร ?

เมื่อต้นเดือนมิถุนายนที่ผ่านมา ผู้แทนขบวนองค์กรชุมชนจากทั่วประเทศ ทั้งจากเมืองและชนบทได้ประชุมปรึกษาหารือกันที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เพื่อระดมความคิดเห็นว่า ในกระบวนการปฏิรูปประเทศไทยในขณะนี้ นั้น องค์กรชุมชนจะจัดวางสถานะของตนเองไว้ที่ตรงไหนและจะทำอย่างไร ?

ที่ประชุมเริ่มต้นด้วยการวิเคราะห์สถานการณ์ทั่วประเทศภายหลังเหตุการณ์ในกรุงเทพ โดยเฉพาะทางภาคเหนือและอีสาน ซึ่งออกมาคล้ายๆ กันว่าอารมณ์ความรู้สึกของคนยังคุกรุ่นอยู่กับวิธีการแก้ปัญหาของรัฐบาล ผู้นำจำนวนมากทั้งเหนืออีสาน กรุงเทพ ไปร่วมชุมนุม แต่ไปกันเป็นการส่วนตัวตามความคิด ความเชื่อของตนเอง ไม่ได้นำพาองค์กรชุมชนที่ตนเองสังกัดไปแสดงด้วยนั้นหมายความว่า เฉพาะเรื่องการพัฒนาชุมชน การแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชน ที่แม้ว่าจะมีความคิดหลายหลากก็ แต่ก็สามารถทำงานร่วมกันได้

ที่ประชุมมีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า บทบาทและแผนการของขบวนองค์กรชุมชน คือ การสร้างกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากข้างล่าง ที่ระดับหมู่บ้าน ตำบล และเมือง ดังที่

เคยทำมาอย่างเข้มข้นในช่วงกว่า 10 ปีที่ผ่านมาในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเรียกรวมๆ ว่าการ “ฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น” ซึ่งมีเป้าหมายคือ การสร้างชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองในทุกๆ ด้าน

เครือข่ายคนจนเมืองซึ่งใช้ชื่อว่า **สหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.)** ซึ่งจัดทำโครงการบ้านมั่นคง แก้ปัญหาที่อยู่อาศัยใน 269 เมือง (ประมาณ 1,500 ชุมชน มีครัวเรือนรับประโยชน์กว่า 89,000 ครัวเรือน) บอกเล่าที่ประชุมว่า ตั้งแต่เดือนนี้เป็นต้นไปจะมีการประชุมระดับเมืองทั่วประเทศ เพื่อกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนแก้ปัญหาของคนจนเมืองให้บรรลุผลในขอบข่ายที่กว้างขวางมากกว่าเดิม

เครือข่ายแผนแม่บทชุมชน ซึ่งเคยส่งเสริมให้มีการจัดทำแผนแม่บทชุมชนในพื้นที่ประมาณ 1,400 ตำบลทั่วประเทศในช่วงปี 2546 - 2550 บอกว่าในปี 2553 นี้ เครือข่ายจะสนับสนุนให้มีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตำบลจำนวน 152 ตำบลทั่วประเทศ (จังหวัดละ 2 ตำบล) เพื่อเป็นตัวอย่่างว่าการเปลี่ยนแปลงโดยองค์กรชุมชนเองนั้นจะใช้แผนแม่บทเป็นเครื่องมืออย่างไร

ผู้แทน **สภาองค์กรชุมชน** ซึ่งเริ่มจัดตั้งในปี 2551 ตาม พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน ปัจจุบันมีการจัดตั้งแล้วกว่า 1,600 สภา มีสมาชิกกว่า 40,000 องค์กรชุมชน ย้ำว่า สภาองค์กรชุมชนคือกลไกสำคัญที่ระดับตำบลและเมืองที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนในการเปลี่ยนแปลงที่ระดับชุมชน กำลัง

สำคัญของการเปลี่ยนแปลงคือองค์กรชุมชนที่เป็นสมาชิกของสภาตัวเอง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนประมาณการว่าปัจจุบันประเทศไทยมีองค์กรชุมชนไม่น้อยกว่า 200,000 องค์กร (ประมาณตำบล/เมืองละ 20 - 30 องค์กร) มีสมาชิกหลายสิบล้านคน

เมื่อดูกำลังพลการเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่นๆ พอช.ระบุว่าปัจจุบันมีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับตำบลแล้วประมาณ 3,400 กองทุน มีสมาชิกประมาณ 3 ล้านคน เงินทุนกว่า 600 ล้านบาท เงินร้อยละ 70 เป็นเงินของสมาชิก รัฐสมทบเพียงร้อยละ 30 เท่านั้น นั้นหมายความว่า แม้ไม่มีใครสนับสนุน กองทุนเหล่านี้ก็สามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง

ทางด้านองค์กรการเงินประเภทต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ ปัจจุบันมีประมาณ 117,000 องค์กร มีเงินทุนรวมกันกว่า 182,000 ล้านบาท จำนวนเงินและจำนวนคนเหล่านี้คือทุนสำคัญของการฟื้นฟูประเทศไทยที่มีอยู่แล้วในชุมชน ใช่หรือไม่ ?

ทางด้านกรแก้ปัญหาที่ดิน ซึ่งต้องใช้เวลากว่า 450 ปีที่ที่ชุมชนเริ่มกระบวนการเก็บข้อมูลผู้เดือดร้อนและประสานการแก้ปัญหาที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ชุมชนขนาดใหญ่ที่กล่าวมาแล้วนี้คือสิ่งที่ขบวนชุมชนบอกว่าเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปประเทศไทยที่ขบวนชุมชนได้ดำเนินการมาแล้วและจะดำเนินการต่อไป โดยใช้ทิศทางในเชิงยุทธศาสตร์ว่า “**ฟื้นฟูประเทศไทยให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง**”

สิ่งที่ผู้นำชุมชนทุกคนในที่ประชุมเห็นพ้องต้องกัน คือ ข้อเสนอต่างๆ ในการฟื้นฟูประเทศไทยที่มีอยู่หรือจะมีมาต่อไปของขบวนชุมชนนั้น ไม่ใช่เสนอให้รัฐบาลทำเพียงอย่างเดียว แม้รัฐบาลไม่สนใจ ไม่ทำ ขบวนองค์กรชุมชนก็จะดำเนินการด้วยตนเอง เพราะนั่นคือหนทางสำคัญไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองในที่สุด ■

รายงาน WIFIU

■ กองบรรณาธิการ

จัดทัพพนักงานกำลังภาคประชาชน ปฏิรูปประเทศไทย

การประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับชาติ สมัยวิสามัญครั้งที่ 1 ที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2553 ที่ผ่านมา มีวาระพิจารณาข้อเสนอการปฏิรูปประเทศไทยของขบวนองค์กรชุมชน จึงมีเวทีเสวนาระดมความเห็น “จัดทัพ พนักงานกำลังภาคประชาชน เพื่อการปฏิรูปประเทศไทย” ผู้เข้าร่วมเสวนาระบุพลังปฏิรูปต้องกระจายไปยังทุกภาคส่วนและขบวนองค์กรชุมชนต้องจัดทำประเด็นหรือวาระของการปฏิรูปที่ชัดเจน

นายจินดา บุญจันทร์ เลขาธิการที่ประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับชาติ กล่าวว่า การปฏิรูปสังคม เป็นเรื่องที่ต้องฝากความหวังไว้กับทุกภาคส่วน แต่สำหรับขบวนชุมชนในบทบาทที่เกี่ยวข้องกับสภาองค์กรชุมชนเราเน้นการปฏิรูปจากล่างสู่ข้างบน และต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยสภาองค์กรชุมชนเป็นตัวอย่่างของการรวมตัวอย่างสมานฉันท์ เพราะมีที่มาจากความหลากหลายของกลุ่มคนในชุมชนเป็นตัวอย่่างของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานล่างขนาดใหญ่ เพื่อนำเสนอในสิ่งที่ประชาชน

ต้องการ เช่น มีพลังที่จะยับยั้งโครงการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น มีพลังที่จะเสนอแผนพัฒนาต่อจังหวัด มีพลังที่จะเสนอสิ่งที่ประชาชนไม่ต้องการ เมื่อมีข้อเสนอที่เป็นตัวอย่่างของการปรับเปลี่ยนจากข้างล่างมาๆ ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์งานพัฒนาที่ทำมาหลายสิบปี ทั้งในเรื่องการจัดการทรัพยากร การจัดการองค์กรการเงินของชุมชน ก็จะเป็นข้อเสนอที่มีน้ำหนักเพราะชุมชนมีพลังของการจัดการตนเองในสภาองค์กรชุมชนจึงไม่มีผู้แพ้หรือผู้ชนะและไม่มีการแบ่งสี แบ่งฝักแบ่งฝ่าย เพราะเอาปัญหาของชุมชนมาเป็นตัวตั้ง

ดร.ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์ รองประธานสภาพัฒนาการเมืองกล่าวว่า รัฐ ราชการ และฝ่ายการเมือง ต้องรับฟังเสียงของชุมชนและเรียนรู้พลังของชุมชนที่มีการเติบโตอยู่ในพื้นที่ทั่วประเทศ เรียนรู้แล้วพัฒนาประเทศไปพร้อมๆ กัน ไม่ใช่พัฒนาอยู่ที่ศูนย์กลาง การปฏิรูปต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดจากที่มีการจัดการแบบรวมศูนย์ที่ตรงกลาง สู่อำนาจกระจายการจัดการไปที่ชุมชน

ท้องถิ่นเพื่อให้ประเทศไทยโตไปพร้อมๆ กัน ที่ผ่านมากการเมืองในระบบตัวแทนไม่ได้ทำงานที่ตอบสนองชุมชนแต่ตอบสนองหัวหน้าพรรคการเมืองมุ่งสู่การรวมศูนย์ที่ส่วนกลาง รวมทั้งระบบต่างๆ ที่มักใช้วาทกรรมให้คนจนต้องเสียสละ งานสภาพัฒนาการเมืองจึงเป็นงานสร้างประชาธิปไตยที่ชุมชนฐานราก ให้สภาองค์กรชุมชนใช้อำนาจอย่างเป็นทางการในการจัดการและดูแลทรัพยากรของชุมชน การปฏิรูปเราจะรอวังมาราคอนคงไม่ไหว เราจะก้าวข้ามจุดนี้ได้อย่างไร เช่นใน กทม. มีการเลือกตั้งผู้ว่า กทม. การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดทำได้ใหม่ การก้าวข้ามคือการคืนอำนาจให้ประชาชนในการจัดการตนเองทั้งแผนงานและงบประมาณ โดยมีระบบโครงสร้างรองรับ

นายสมคิด สิริวัฒนากุล ผู้แทนคณะประสานงานองค์กรชุมชน กล่าวว่ากฎหมายสภาองค์กรชุมชนเพิ่งเกิดมาเมื่อ 2-3 ปี ขบวนองค์กรชุมชนที่ทำงานมายาวนานหลายสิบปี ได้สร้างพื้นที่การจัดการตนเองในหลายด้าน รูปธรรมที่ชาวบ้านทำเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องทำงานและร่วม

ต่อจากหน้า 6

อัตถิพนักก้าลภภาคประชาชน

มือกับท้องถิ่น ซึ่งองค์กรปกครองท้องถิ่นต้องจับมือกับขบวนการองค์กรชุมชนที่วางไว้ด้วย เพราะในหลายพื้นที่ยังไม่ได้จัดตั้งเป็นสภาองค์กรชุมชน

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ กล่าวว่า การปฏิรูปประเทศไทยอย่าฝากความหวังไว้ที่จุดใดจุดหนึ่ง รัฐบาลทำเพื่อแก้วิกฤติ แต่วิกฤติแก้ไม่ได้เลยหากความเหลื่อมล้ำในสังคมยังคงดำรงอยู่ หากสิทธิทางการเมือง สิทธิทางการศึกษา การรักษาพยาบาล การเข้าถึงทรัพยากรของคนจนยังเข้าถึงได้น้อยกว่าคนรวย หมายถึงสังคมยังมีความเหลื่อมล้ำ การปฏิรูปประเทศไทยต้องดูว่าจะอะไรที่ลดอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็ต้องแก้ที่ตรงนั้น โดยเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องเดินไปสู่จุดนั้น คณะปฏิรูปที่รัฐบาลตั้งขึ้นมาเหมือนพญานาคสองหัว ก็ต้องรอลำตัวที่เป็นพลังของสังคม หรือต้องใช้พลังประชาชนมาแก้ กลไกของรัฐบาลต้องสนับสนุนให้ประชาชนเปิดเวทีหรือสร้างกลุ่มเพื่อการแก้ปัญหา ถ้ามีประเด็นที่ชัดเจนก็ต้องจัดสัมมนาเป็นเรื่องๆ ทำให้เป็นวาระทางสังคม ทำประเด็นให้คมชัด ประสพการณ์งานพัฒนาของขบวนการชุมชนจะเป็นส่วนสำคัญของการทำให้ประเด็นให้คมชัด โดยข้อเสนอของพวกเราต้องใช้ปัญญา

การตื่นตัวของสภาองค์กรชุมชน เพื่อปฏิรูปประเทศไทยเป็นสิ่งที่ดีและถูกต้องแล้ว แต่ภาพสุดท้ายที่พึงประสงค์คือการเกิดพื้นที่ในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นทั้งในระดับตำบล อำเภอ หรือจังหวัด เป็นการจัดการตนเองในระบบประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วม พื้นที่จัดการตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่เหนือกว่าการกระจายอำนาจไปที่องค์กรปกครองท้องถิ่น และการปฏิรูปจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยถ้าเราคิดถึงในเชิงอำนาจ ยังอยากขึ้นไปอยู่ข้างบน ยังดูถูกชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

นายณัฐวัฒน์ ชันอินทร์งาม นายก อบต. บางระกำ กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของการปฏิรูปคือชุมชนท้องถิ่น ซึ่งถ้าชุมชนท้องถิ่นทั่วประเทศรวมตัวกันก็จะมีความหวัง แต่ต้องมีอิสระในการบริหารจัดการ อยากให้รัฐบาลเชื่อมั่นในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ทั้งเรื่องการจัดการทรัพยากร ปัญหาหนี้สิน การประกันราคาข้าว ภาวะภัยแล้ง รวมทั้งโครงการต่างๆ ที่สภาองค์กรชุมชนเสนอ เพราะท้องถิ่นรู้ดีว่าในพื้นที่มีปัญหาอะไร จึงเสนอให้มีการรวมพลังของสภาองค์กรชุมชน ท้องถิ่น ท้องที่ จับมือกันแก้ปัญหา จัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณโดยตรงไม่ต้องผ่านหน่วยงานต่างๆ เช่น การสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ กรมฯ มีมติให้ อบต. สนับสนุนกองทุน

นายไมตรี จงไกรจักร์ ผู้แทนเครือข่ายชุมชนเพื่อปฏิรูปสังคมและการเมือง กล่าวว่า สภาองค์กรชุมชนที่ตำบลตะกั่วป่าได้คัดค้านการขุดลอกทรายที่แม่น้ำตะกั่วป่าที่จะส่งไปขายที่ประเทศสิงคโปร์ เราคัดค้านโดยใช้อำนาจของประชาชน เพราะอำนาจของชุมชนมีอยู่แล้วไม่ต้องรอใครให้ การปฏิรูปคือการจัดการความสัมพันธ์ของประเทศไทยใหม่ หลายกลุ่มกำลังเดินเข้าสู่กระบวนการปฏิรูป โดยสามารถทำได้ในทุกรูปแบบและประชาชนทำได้โดยไม่ต้องรอใคร อย่างคณะ

กรรมการปฏิรูปที่รัฐบาลตั้งมาก็มาจากข้อเสนอของภาคประชาชน

“บางเรื่องชุมชนต้องเลิกขอ เลิกเสนอ เลิกบ่น แต่สิ่งไหนที่ทำได้ให้ทำเลย ไม่ต้องรอหน่วยงาน แต่ต้องจัดการให้มีพลังทางสังคม เมื่อจัดการข้อเสนอหรือประมวลปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ก็ต้องกล้านำเสนอข้อเท็จจริงต่อรัฐบาล ต่อสังคม และสื่อมวลชน หลายคนพูดถึงการปฏิรูปสื่อ การปฏิรูปสื่อต้องทำให้สื่อเข้าถึงปัญหาของพี่น้อง เพื่อให้สังคมสาธารณะรู้เรื่องของชาวบ้าน เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาต่างๆ ให้ตรงประเด็น และสังคมมีส่วนร่วม” นายไมตรีกล่าว

นายสมชาติ ภาละสุวรรณ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ พอช.กล่าวว่า ทุกภาคส่วนต้องสร้างจินตนาการในการแก้ปัญหาประเทศไทยใหม่ ไม่ให้ผลประโยชน์ตกกับคนส่วนน้อย ในขณะที่สภาองค์กรชุมชนเป็นพัฒนาการของขบวนการองค์กรชุมชนที่ผลักดันเรื่องสภาองค์กรชุมชน เพื่อให้อำนาจประชาชนได้จัดการตนเอง ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา เราได้เห็นตัวอย่างของชุมชนจัดการตนเอง ซึ่งส่งผลให้กิจกรรมการพัฒนาของชุมชนเชื่อมโยงกันขนาดใหญ่ เช่น การจัดการทรัพยากร การแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชน และมีการจัดสรรงบประมาณไปที่ชุมชนโดยตรง

นายประสาธ พงษ์นันท์ ผู้แทนสภาองค์กรชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กล่าวว่า ปัญหาของประชาชนภาคอีสานที่รัฐบาลต้องเร่งแก้คือปัญหาหนี้สินเกษตรกร ซึ่งมีถึงหนึ่งล้านสี่แสนล้านบาท ชาวบ้านมีรายได้แค่คนรับใช้ห่างจากพวกเศรษฐีถึง 15 เท่า ซึ่งมองไม่เห็นทางเลยว่าจะแก้หนี้ได้อย่างไร รวมทั้งการแก้ปัญหาเรื่องน้ำในการทำอาชีพของเกษตรกร

นางแสงภา สุทธิภาค ผู้แทนสภาองค์กรชุมชนตำบลจาก จ.ชุมพร เสนอให้รัฐบาลชะลอแผนพัฒนาภาคใต้ที่เป็นโครงการขนาดใหญ่ เช่น โครงการท่าเรือน้ำลึก โครงการพลังงานนิวเคลียร์ พร้อมตั้งคณะกรรมการศึกษาวิจัย โดยให้ชะลอแผนพัฒนาจนกว่าจะมีข้อสรุปของผลการศึกษาวิจัย เพราะแผนพัฒนาขนาดใหญ่ 22 โครงการส่งผลกระทบต่อประชาชน ทั้งด้านสภาวะแวดล้อมและการทำมาหากินจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นผู้รับจ้างในโครงการ

ด้านนายมะลิ ทองคำปลิว จากสภาองค์กรชุมชนพื้นที่ภาคเหนือ ระบุว่า ประชาชนในสามจังหวัดภาคเหนือได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ทองคำ ทราบว่าบริษัทที่ได้รับสัมปทานได้ขยายการทำเหมืองแร่ที่ครอบคลุมพื้นที่กว่า 500,000 ไร่ จึงมีข้อเสนอให้เยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบและตรวจสอบการได้รับสัมปทานของบริษัทฯ ที่ดำเนินการ และหยุดการขยายพื้นที่สัมปทาน

นายณัฐพล เกิดเกษม จากสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ กทม. ระบุว่า ในพื้นที่กรุงเทพฯ มีประชาชนที่กำลังเดือดร้อนเรื่องที่อยู่อาศัยอย่างเร่งด่วนกว่า 20,000 ครอบครัว ในพื้นที่ 8 ชุมชน และในที่ดินวัด 22 แห่ง เนื่องจากเจ้าของที่ดินต้องการที่ดินคืนและติดประกาศให้ชุมชนออกจากพื้นที่ จึงมีข้อเสนอต่อสภาองค์กรชุมชนให้รัฐบาลจัดตั้งคณะกรรมการแบบไตรภาคี ที่ประกอบด้วยเจ้าของโครงการ เจ้าของที่ดิน ประชาชนที่เดือดร้อน และคนกลางที่มีความยุติธรรม เพื่อการประสานงานและแก้ปัญหาตามสภาพการณ์ของ

แต่ละกรณี

นายวิเชียร เจษฎากานต์ เครือข่ายนักธุรกิจเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม กล่าวว่า การเมืองในระบบตัวแทน ส่วนใหญ่ต้องการถอนทุนคืน สภาองค์กรชุมชนสามารถตรวจสอบคัดค้านอำนาจนี้ได้ แต่ต้องทำให้ตัวเองเข้มแข็งก่อน และชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งสามารถรวมตัวเพื่อการดูแลและปกป้องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้ดีที่สุด

ในด้านข้อเสนอแนวทางการปฏิรูปประเทศไทยของขบวนการองค์กรชุมชนต่อที่ประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับชาติสมัยวิสามัญครั้งที่ 1/2553 นั้น มีข้อเสนออยู่ 3 เรื่องใหญ่ คือ 1. คัดค้านการตัดสินใจด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง โดยมีแนวทางสำคัญได้แก่ การแก้ไขกฎหมายและถ่ายโอนอำนาจ รวมทั้งภารกิจของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ให้สภาองค์กรชุมชนตำบลดำเนินการประสานงานและเปิดพื้นที่ทางสังคม

ให้รัฐบาลใช้สภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นองค์กรหลักในการปฏิรูปประเทศไทยจากฐานราก รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณในการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนให้ครบทุกตำบล การสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานเพื่อการพัฒนากิจการของสภาองค์กรชุมชนตำบล (การระบบข้อมูล การวางแผน การวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาองค์กร ฯลฯ) สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนพัฒนาตำบล การยุติโครงการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น ซึ่งไม่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการรับรู้ของชุมชนก่อนดำเนินโครงการ การยุติการไล่รื้อชุมชนในที่ดินของรัฐ เป็นต้น

2. การแก้ไขกฎหมายและกฎระเบียบที่ไม่สอดคล้องและเป็นธรรมกับชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ปัจจัยการผลิตของชุมชน เช่น กฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เพิ่มสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร การผลักดันกฎหมายการจัดเก็บภาษีที่ดิน ภาษีมรดกในอัตราก้าวหน้า การปรับโครงสร้างภาษีให้เอื้อต่อผู้มีรายได้น้อย การแก้กฎหมายที่ดิน ที่อยู่อาศัย ผังเมือง และการควบคุมอาคาร ที่เอื้อประโยชน์ในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของคนยากจน การแก้ปัญหาที่ดินชุมชนโดยเร่งการออกเอกสารสิทธิ หรือโฉนดชุมชนที่เป็นกรรมสิทธิ์ร่วม การปรับปรุงกฎหมายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น โดยเพิ่มบทบาทและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลพัฒนาชุมชนท้องถิ่นร่วมกับองค์กรปกครองท้องถิ่น การแก้ไขบททวนกติกาข้อตกลงของประเทศในการพัฒนาภูมิภาคกับประเทศเพื่อนบ้าน และข้อเสนอให้กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี ฯลฯ

3. การให้มีผู้แทนองค์กรชุมชนเข้าร่วมในกลไกการปฏิรูปประเทศไทย

นายสุรเดช ฉายะเกษตริน รองปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กล่าวว่า ข้อเสนอของขบวนการชุมชนในสองข้อหลังนี้เป็นสิ่งที่ทำอยู่แล้ว ที่รัฐบาลจะทำต่อไปคือการส่งเสริมระบบสวัสดิการถ้วนหน้าในปี 2560 โดยเน้นระบบสวัสดิการ ระบบประกันสังคมที่ประชาชนร่วมสมทบ ระบบการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และระบบส่งเสริมสนับสนุนภาคีท้องถิ่นเป็นหุ้นส่วนจัดสวัสดิการ ■

11 ผู้นำชุมชนรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

นายอิสสระ สมชัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นประธานมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่ผู้กระทำความดีความชอบอันเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ ศาสนา และประชาชน ประจำปี 2552 ณ สโมสรทหารบก กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2553 โดยมีผู้ได้รับพิจารณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จำนวน 89 ราย

นายอิสสระ สมชัย กล่าวว่ กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ได้พิจารณาเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้แก่ผู้กระทำความดีความชอบ อันเป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ ศาสนา และประชาชน จากหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชนต่างๆ โดยเฉพาะผู้ทำคุณประโยชน์ซึ่งมีผลการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาสังคม การจัดสวัสดิการ และการบริจาคทรัพย์สินสำหรับปี 2552 มีผู้ได้รับการพิจารณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวันที่ 5 ธันวาคมที่ผ่านมา

จำนวน 89 ราย จาก 26 หน่วยงาน

ทั้งนี้มีผู้นำชุมชนที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จำนวน 11 ราย แบ่งออกเป็น **ชั้นเบญจมาภรณ์ 2 ราย** ได้แก่ นายแก้ว สังข์ชู และนายดีอราแม ดาราแม **ชั้นเหรียญทองดิเรกคุณาภรณ์ 5 ราย** ได้แก่ นายพรมมา สุวรรณศรี นายสังคม เจริญทรัพย์ นายสนอง เนียมเหลี่ยม นายอัปดุลเลาะ อับดุล และนาง ทิวพร ศรีวรกุล **ชั้นเหรียญเงินดิเรกคุณาภรณ์ 4 ราย** ได้แก่ นายแจลัม ทรัพย์มูล นายสนธิ์ ปู่สูง นายประทีป บุญหมั่น และนายสุรินทร์ นิลเลิศ ■

เครือข่ายองค์กรชุมชน จ.อุดรธานี ระดมสมอง ขยายกองทุนสวัสดิการครอบคลุมทั้งจังหวัด

เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2553 ที่ผ่านมา คณะทำงานส่งเสริมสนับสนุนขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการชุมชนจังหวัดอุดรธานี จัดเวทีพัฒนาเสริมศักยภาพกองทุนสวัสดิการชุมชนให้มีคุณภาพและเกิดการขยายผลครอบคลุมประชาชนทั้งจังหวัด ขึ้น ณ ห้องประชุมโรงแรมศิริแกรนด์ จังหวัดอุดรธานี โดยมีนายกองคกรบริหารส่วนตำบลจาก 67 ตำบล คณะทำงานส่งเสริมสนับสนุนขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการชุมชนจังหวัดอุดรธานี และเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนเข้าร่วมประชุมครั้งนี้ประมาณ 150 คน โดยมีนายกองเกียรติ กาญจนะ รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี เป็นประธานในพิธี

นายกองเกียรติ กาญจนะ รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี กล่าวว่า กองทุนสวัสดิการชุมชนที่

เกิดจากการร่วมคิดของชาวบ้านมาอย่างยาวนานจนปัจจุบันได้ถูกยอมรับจากทุกฝ่ายและถูกผลักดันให้เป็นนโยบายจากรัฐบาลไปเรียบร้อยแล้ว

นั้น ในจังหวัดอุดรธานีเอง ทั้งภาคประชาชน หน่วยงานรัฐท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็มีความกระตือรือร้นที่จะให้กองทุนสวัสดิการเติบโตและชาวชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกร่วมกัน เป็นเครือข่ายโยงใยกันทั้งจังหวัด จึงอยากฝากให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมพลังออกแรงผลักดันให้กองทุนสวัสดิการเข้มแข็ง ดูแลกัน ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย

ผศ.พิศมัย ธารเลิศ รองประธานคณะทำงานส่งเสริมสนับสนุน

ขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการชุมชนจังหวัดอุดรธานี กล่าวว่า เพื่อให้ชาวบ้านมีหลักประกันความมั่นคงของชุมชนฐานรากให้ชุมชนเข้มแข็ง มีการจัดสวัสดิการขั้นพื้นฐานตั้งแต่เกิดจนตาย และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยคณะกรรมการสนับสนุนการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนจังหวัดเป็นกลไกในการดำเนินการจะเปิดโอกาสให้ทุกพื้นที่จัดตั้งและพัฒนาคุณภาพสวัสดิการชุมชนได้อย่างทั่วถึง เกิดการเชื่อมโยงอย่างบูรณาการระหว่างชุมชนท้องถิ่นและภาครัฐ เพื่อความมั่นคงในชีวิต

ปัจจุบันจังหวัดอุดรธานี มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนไปแล้ว 31 ตำบล ครอบคลุม 1,897 หมู่บ้าน สมาชิก 9,900 คน เงินออมสมาชิก รวม 1,044,161 บาท เงินสมทบจากภาครัฐ 1,067,272 บาท ■

พมจ.สุพรรณบุรีสนับสนุน

การพัฒนาคุณภาพสภาองค์กรชุมชน

■ **วิวัฒน์ เจนชัย**

เมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2553 ที่ผ่านมา เครือข่ายองค์กรชุมชนใน จ.สุพรรณบุรี พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสุพรรณบุรี และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จัดประชุมผู้นำสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดสุพรรณบุรี พร้อมศึกษาดูงาน โดยมีผู้นำชุมชนเข้าร่วมกว่า 200 คน

นายสุภัทร์ ศรีสุนทรพินิต รองผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี กล่าวว่า ชุมชนเป็นกำลังหลักของการพัฒนาประเทศ เพราะปัจจุบันในชุมชนหรือหมู่บ้านมีการรวมตัวกันของผู้รู้หรือนักปราชญ์มาช่วยทำงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีหน่วยงานท้องถิ่นช่วยสนับสนุนการทำงาน

นายมานพ สิงห์ดวง ผู้นำสภาองค์กรชุมชนตำบล กล่าวว่า สภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัด

นายสุภัทร์ ศรีสุนทรพินิต

สุพรรณบุรีมีการจัดแจ้งจัดตั้งแล้ว 15 ตำบล ซึ่งผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ยังมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชนที่แตกต่างกัน การประชุมในครั้งนี้จึงเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจในบทบาทและภารกิจของสภาองค์กรชุมชนตำบลกับผู้นำ พร้อมการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนงานสภาองค์กรชุมชนที่ ต.ควนรู อ.รัษฎา จ.สงขลา ซึ่งได้รับการสนับสนุนการจัดประชุมและศึกษาดูงานจาก พมจ.สุพรรณบุรี และ พอช. ■

ผู้นำชุมชน ต.ไต่เต้เต็ง จ.นราธิวาส ประชุมแผนพัฒนาที่อยู่อาศัย พร้อมเสนอภาครัฐเร่งแก้ที่ดินอุทยานแห่งชาติบูโด - สุไหงปาดี

■ **อารีย์ เจ๊ะไซ๊ะ**

เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2553 คณะทำงานพัฒนาที่อยู่อาศัยตำบลไต่เต้เต็ง อ.สุไหงปาดี จ.นราธิวาส ผู้นำหลักและส่วนราชการในท้องถิ่นร่วมประชุมหารือเพื่อวางแผนการทำงานโครงการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัย

ทั้งนี้ ตำบลไต่เต้เต็งได้รับการอนุมัติงบประมาณเพื่อการซ่อมสร้างที่อยู่อาศัยจากคณะอนุกรรมการโครงการพัฒนาความมั่นคงในการอยู่อาศัยของคนจนในเมืองและชนบท โดยชุมชนในพื้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ สำหรับความเดือดร้อน 113 ครัวเรือน แบ่งเป็น ซ่อมแซม 80 ครัวเรือน และสร้างบ้านใหม่ 33 ครัวเรือน งบประมาณรวม 5 ล้านบาท ภายใต้โครงการแก้ไขปัญหา

ความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินโดยชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก ตามแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง

นายมะกาตา เจ๊ะดอเลาะ ประธานคณะทำงานตำบล กล่าวว่า หลังจากที่ได้รับการอนุมัติงบประมาณสนับสนุนโครงการแล้ว ทางตำบลได้ประชุมคณะทำงานตำบลเพื่อวางแผนการทำงานร่วมกับสี่เสาหลัก อบต. และอำเภอ เพราะหากได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนจะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาได้

“ที่ผ่านมาตำบลไต่เต้เต็งได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ มีครัวเรือนผู้เดือดร้อนหลายคนที่ย้ายเสียหัวหน้าครอบครัว และได้รับการเยียวยาจากรัฐบาลในระดับหนึ่ง และวันนี้ได้รับการช่วยเหลือด้านที่อยู่

นายมะนอ สาและ

อาศัยนับว่าเป็นเป็นโครงการที่ดีมาก” นายมะกาตากกล่าว

นายมะนอ สาและ อีหม่ามบ้านโผลง เปิดเผยว่า วันนี้ในฐานะผู้นำศาสนาเองรู้สึกดีว่า หากสามารถช่วยเหลือผู้เดือดร้อนไม่ว่าจะเป็นด้านที่อยู่อาศัย อาชีพ การทำมาหากิน และอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นไปพร้อมๆ กับการพัฒนาในทุกด้านจะเป็นเรื่องที่ดีมากสำหรับ

คนในพื้นที่ และอีกเรื่องหนึ่งที่ยากให้รัฐบาลเร่งดำเนินการ คือการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในเขตพื้นที่บูโด-สุไหงปาดี ตำบลไต่เต้เต็งมีผู้เดือดร้อนอยู่กว่า 300 ครัวเรือน ซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินงานของ พอช. หากสามารถแก้ไขปัญหาเรื่องนี้ได้จะส่งผลดีต่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ได้ในระยะยาว ■

รองผู้ว่าฯ นราธิวาสมอบบ้านไทยเข้มแข็งหลังแรกให้ ต.ยี่งอ

■ **อารีย์ เจ๊ะไซ๊ะ**

เมื่อวันที่ 31 พ.ค. 2553 ที่ผ่านมา นายนิพนธ์ นราพิทักษ์กุล รองผู้ว่าราชการจังหวัดนราธิวาส พร้อมคณะ เดินทางไปยังหมู่ 5 บ้านกาบู้ ต.ยี่งอ อ.ยี่งอ จ.นราธิวาส เป็นประธานพิธีมอบบ้านหลังแรกในพื้นที่ ต.ยี่งอที่สร้างเสร็จ ภายใต้โครงการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินโดยชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก ตามแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ซึ่งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

(พอช.) เป็นหน่วยงานสนับสนุน

นายนิพนธ์ได้ชื่นชมคณะทำงานแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยตำบลยี่งอ ที่ช่วยผลักดันให้โครงการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยประสบความสำเร็จและนับเป็นโอกาสที่ดีที่วันนี้การพัฒนาไม่ใช่มีแต่ส่วนราชการเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งส่วนราชการท้องถิ่น และที่ขาดไม่ได้ภาคประชาชน สำหรับตำบลยี่งอ คณะอนุ

กรรมการโครงการพัฒนาความมั่นคงในการอยู่อาศัยของคนจนในเมืองและชนบท โดยชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ งบประมาณในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยระยะแรก 7,000,000 บาท สำหรับ

ผู้รับผลประโยชน์ 157 ครัวเรือน เป็นบ้านที่ต้องการซ่อมแซม 134 ครัวเรือน และสร้างบ้านใหม่ 23 ครัวเรือน

โดยรองผู้ว่าราชการจังหวัดได้มอบบ้านที่สร้างเสร็จหลังแรกให้แก่ นายดอเลาะ ไต่เต้เจ๊ะนิ ราษฎรหมู่ 5 บ้านกาบู้ ต.ยี่งอ จ.นราธิวาส เป็นบ้านสร้างใหม่แบบให้เปล่า งบประมาณในการสร้าง 80,000 บาท โดยสร้างในที่ดินสาธารณะของมัสยิดหรือวากัฟ โดยมีชาวบ้านช่วยกันสร้างและไม่มีค่าแรงงานแต่อย่างใด ■

รองนายกฯสุเทพ เยี่ยมบ้านไทยเข้มแข็ง ที่ จ.นราธิวาส

■ สมพล โชคดีศรีสวัสดิ์

เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2553 นายสุเทพ เทือกสุบรรณ รองนายกรัฐมนตรี เดินทางเป็นประธานการประชุมเร่งรัดติดตามการขับเคลื่อนแผนพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่โรงแรมอิมพีเรียล นราธิวาส ก่อนเดินทางเยี่ยมชมพื้นที่ ต.โคกเคียน อ.เมือง จ.นราธิวาส ในโอกาสที่รองนายกรัฐมนตรีสุเทพ

ทางไปเยี่ยมชมโครงการแก้ไขปัญหาคืออยู่อาศัยและที่ดินทำกินโดยชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก 5 จังหวัดชายแดนใต้ และให้เกียรติเชิญเสด็จเอกอัครราชทูตของนางสาวแวงอ วาแม ซึ่งอาศัยอยู่บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 6 ต.โคกเคียน อ.เมือง จ.นราธิวาส ที่ได้รับการคัดเลือกจากชุมชนให้ได้รับการช่วยเหลือสร้างบ้านใหม่ โดยได้รับงบประมาณสนับสนุน 104,473 บาท เหตุผลที่ชุมชนคัดเลือกนางสาวแวงอ เนื่องจากอาศัยอยู่ในครอบครัวขยายเป็นครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า 64,000 บาทต่อปี แต่มีความขยันทำมาหากินด้วยการมีอาชีพรับจ้างกรีดยางในประเทศมาเลเซีย ส่งเงินช่วยเหลือเลี้ยงดูครอบครัว ■

สภาองค์กรชุมชน ต.ศรีสุข ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง จัดอบรมเกษตรกรต้นแบบรุ่นแรก

■ อภิรักษ์ จันทะโยธา

สำนักงานการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุรินทร์ร่วมกับสภาองค์กรชุมชนตำบลศรีสุขจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ โครงการชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดสุรินทร์ ให้กับเกษตรกรต้นแบบตำบลศรีสุขและตำบลตรวจ จำนวน 40 คน เมื่อวันที่ 3 - 4 มิถุนายน 2553 ที่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนตำบลศรีสุข

โครงการดังกล่าวได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสุรินทร์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงแปลงเกษตรให้เป็นศูนย์เพื่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้เกิดการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน โดยมีนายบุญมี สารสุข นายกองคการบริหารส่วนตำบลศรีสุข และนายสมศักดิ์ พลวัน เกษตรจังหวัดสุรินทร์ ร่วมพิธีเปิด โดยนายไมตรี พร้อมเพรียง ประธานสภาองค์กรชุมชน

ตำบลศรีสุข ระบุว่า ในพื้นที่ตำบลศรีสุขมีประชากร 1,400 ครัวเรือน เป็นเกษตรกรที่ทำนาเป็นอาชีพหลัก การอบรมในครั้งนี้มีการศึกษาและนำข้อมูลและเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการทำการเกษตรแบบปลอดภัยมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

นอกจากการรับความรู้ใหม่ๆ และฟังประสบการณ์จากเกษตรกรที่ทำจริงในพื้นที่แล้ว ยังมีกิจกรรมที่สนุกสนานของเพื่อนเกษตรกรที่เข้าอบรมด้วยกัน ทั้งที่กำลังเริ่มต้นและมีรูปธรรมที่ชัดเจน เป็นการเพิ่มพลังบวกให้กับผู้เข้าอบรมรายอื่นที่กำลังจะเริ่มเปลี่ยนมาทำเกษตรปลอดภัย ■

รัฐมนตรีถาวร เยี่ยมชมโครงการ บ้านมั่นคงสุโขทัย

■ ฮาซัน มะเซ็ง

นราธิวาส / เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2553 นายถาวร เสนเนียม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย พร้อมคณะ เดินทางไปยังชุมชนศรีอามาน อ.สุโขทัย จ.นราธิวาส เพื่อเยี่ยมชมและติดตามการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้มีรายได้น้อย ทั้งนี้ชุมชนศรีอามานเป็นชุมชนที่แก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยแก่ผู้มีรายได้น้อยในโครงการ

บ้านมั่นคง มีผู้รับประโยชน์ 251 ครัวเรือน จาก 13 ชุมชน ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยในที่ดินแปลงใหม่บนพื้นที่ 35 ไร่ 2 งาน 37 ตารางวา ■

อบรม GIS แก้ปัญหาที่ดินรอบเทือกเขาบูโด

สงขลา/พอช.จัดอบรมจีไอเอสแก่ปลัดอำเภอ ผู้แทนชุมชนรอบอุทยานฯ บูโด หวังผู้เข้าร่วมอบรมนำความรู้ไปใช้ทำข้อมูลแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อนระหว่างชุมชนกับเขตอุทยานแห่งชาติ โดยมี ศอ.บต.หนุนแก้ปัญหา

ปัญหาที่ดินบูโด-สุโขทัย ณ สำนักวิทยากรคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อ.เมือง จ.สงขลา

วัตถุประสงค์สำคัญในการฝึกอบรมเพื่อให้ผู้เข้าร่วมอบรมนำความรู้ที่ได้กลับไปจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่

วันที่ 1 - 3 กรกฎาคม 2553 สำนักงานปฏิบัติการภาคใต้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช.ภาคใต้ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ “สารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) และแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ” ให้กับผู้นำองค์กรชุมชนพื้นที่แก้ไข

ทำกินของประชาชนที่อยู่โดยรอบเขตอุทยานแห่งชาติบูโด-สุโขทัย เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติบูโด - สุโขทัยทับซ้อนพื้นที่ทำกินของประชาชน ซึ่งศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้ (ศอ.บต.) ให้การสนับสนุนในการแก้ไขปัญหา ■

รายงาน การอนุมัติโครงการพัฒนา

รายงานความคืบหน้าการอนุมัติโครงการบ้านมั่นคง ณ เดือนมิถุนายน 2553

ณ ปัจจุบัน โครงการบ้านมั่นคงได้อนุมัติงบประมาณในการสนับสนุนการพัฒนากระบวนการในเมือง 76 จังหวัด 277 เมือง/เขต 178 โครงการ จำนวนเงินรวม 132.52 ล้านบาท การสนับสนุนงบประมาณระบบสาธารณูปโภคแก่ 74 จังหวัด 276 เมือง/เขต 834 โครงการ 1,689 ชุมชน 90,983 ครัวเรือน งบประมาณสนับสนุนสาธารณูปโภคจำนวนเงิน 2,821.36 ล้านบาท งบประมาณบริหารจัดการการปรับปรุงชุมชนจำนวน 113.13 ล้านบาท

โครงการบ้านมั่นคงไทยเข้มแข็งปี 2553 มีเป้าหมายการสนับสนุนรวม 8,500 ครัวเรือน ซึ่ง ณ เดือนมิถุนายน 2553 มีการสนับสนุนงบประมาณระบบสาธารณูปโภคแล้ว 55 โครงการ 297 ชุมชน 5,832 ครัวเรือน จำนวน 270.68 ล้านบาท งบประมาณบริหารจัดการปรับปรุงชุมชน 10.88 ล้านบาท และงบอุดหนุนการพัฒนาที่อยู่อาศัย 155.88 ล้านบาท

ภาค	จังหวัด	เมือง	โครงการ	จำนวนชุมชน	ครัวเรือน	งบสนับสนุนสาธารณูปโภค (ล้านบาท)	งบบ้านกลาง, บ้านชั่วคราว, ศูนย์พักคนไร้บ้าน (ล้านบาท)	งบสินเชื่อ (ล้านบาท)	งบอุดหนุนที่อยู่อาศัย	งบบริหารจัดการ 5% (ล้านบาท)	งบพัฒนากระบวนการเมือง (ล้านบาท)
กรุงเทพฯ และปริมณฑล	4	67	272	389	34,060	1,090.33	54.09	1,626.54	417.35	43.53	11.71
ภาคกลางบน	8	25	47	121	4,304	164.74	2.64	172.62	79.31	6.53	2.71
ภาคตะวันตก	7	25	47	106	5,205	166.98	2.17	94.52	94.96	6.77	0.77
ภาคตะวันออก	8	31	64	84	7,122	239.75	3.93	347.40	115.07	8.75	2.78
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	19	45	196	395	17,123	546.00	9.11	539.67	249.87	23.12	14.63
ภาคใต้	14	53	116	270	12,771	343.21	22.11	384.74	149.02	13.69	28.31
ภาคเหนือ	14	30	92	324	10,398	270.34	44.84	221.37	120.82	10.75	6.24
ส่วนกลาง											75.39
รวม	74	276	834	1,689	90,983	2,821.36	138.88	3,386.86	1,226.39	113.13	142.55

ความคืบหน้าในการดำเนินการส่งเสริมการจดทะเบียนจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล ในปี 2553 มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันจำนวน 1,071 แห่ง ปัจจุบันได้มีการจดทะเบียนจัดตั้งแล้วรวม 118 แห่ง รวมสภาองค์กรชุมชนที่มีการจัดตั้งตั้งแต่ปี 2551 ถึงปัจจุบันจำนวน 1,691 แห่ง (ตำบล/เทศบาล)

ตารางแสดงการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลรายภาค ปี 2551 – 2553

ภาค	พื้นที่ อปท.ทั้งหมด	สภาองค์กรชุมชนที่จัดตั้ง				ชุมชนที่จดทะเบียน (กลุ่ม/องค์กร/เครือข่าย)	สมาชิกสภาองค์กรชุมชน
		ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	รวม		
1. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2,968	324	169	16	509	12,284	22,284
2. ภาคกลางบน/ตะวันตก	1,456	223	136	14	376	7,905	11,621
3. ภาคใต้	1,264	190	110	34	334	5,726	9,060
4. ภาคเหนือ	1,474	198	9	28	235	9,300	9,218
5. ภาคกรุงเทพฯ ปริมณฑลตะวันออก	814	140	71	26	237	6,303	7,850
รวมทั้งหมด	7,976	1,075	495	118	1,691	41,552	60,014

รายงาน การอนุมัติโครงการพัฒนา

รายงานความก้าวหน้าการดำเนินโครงการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน โดยชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

พอช.ได้สนับสนุนโครงการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปี 2552 - 2555 ภายใต้งบประมาณ 5,070 ล้านบาท โดยรัฐบาลจัดสรรงบประมาณในปีงบประมาณ 2553 แล้วจำนวน 1,228 ล้านบาท คณะกรรมการสถาบันฯ ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการโครงการฯ กำกับดูแลและพิจารณาการขึ้นโครงการจากชุมชน ต่อมารัฐบาลมีนโยบายให้สำรวจข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อจัดทำโครงการในพื้นที่ทั้งหมดของ 3 จังหวัด และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ผลการดำเนินงานมีความคืบหน้าดังนี้

รายการ	จังหวัด					
	ปัตตานี	ยะลา	นราธิวาส	สงขลา	สตูล	รวม
1. ข้อมูลพื้นฐานโครงการ						
1.1 พื้นที่เป้าหมายการดำเนินโครงการปี 53						
- จำนวนตำบลเป้าหมาย 100 ตำบล ปี 53	37	13	30	11	9	100
- จำนวนหมู่บ้านพัฒนาเร่งด่วน 696 หมู่บ้าน ปี 53	227	95	226	97	51	696
2. ผลการดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมายปี 53						
2.1 การพัฒนาที่อยู่อาศัย						
2.1.1) จำนวนพื้นที่เป้าหมายที่ได้รับการอนุมัติโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยจากคณะอนุกรรมการฯ						
- จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด	265	92	193	140	88	778
- จำนวนตำบล	64	27	36	29	17	173
2.1.2) จำนวนครัวเรือนที่ขอรับการสนับสนุนงบประมาณโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัย	9,793	2,574	4,793	3,516	3,055	23,731
2.1.3) จำนวนงบประมาณที่คณะอนุกรรมการฯ พิจารณาอนุมัติโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัย (บาท)	268,394,521	95,299,892	193,500,000	139,739,047	85,039,396	781,972,856
2.1.4) จำนวนผู้รับผลประโยชน์ที่เบิกจ่ายเงินงบประมาณตามการจัดลำดับความสำคัญ (ก่อน-หลัง)	5,636	2,001	4,064	2,935	1,786	16,422
2.1.5) จำนวนครัวเรือนอยู่ในระหว่างการสร้างบ้าน, ซ่อมแซมบ้าน, ต่อเติมบ้าน	654	230	252	275	236	1,647
2.2 การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน						
2.2.1) จำนวนตำบลที่ได้รับอนุมัติงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาระบบการ การจัดทำข้อมูลประวัติชุมชน ข้อมูลครัวเรือน แผนที่ทำมือ แผนที่ระบบ GIS	0	0	1	4	0	5
2.2.2) จำนวนหมู่บ้านที่เข้าร่วมการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน	0	0	7	37	0	44
2.2.3) จำนวนครัวเรือนผู้เดือดร้อนด้านที่ดินทำกิน	0	0	300	4,566	0	4,866
2.2.4) จำนวนงบประมาณที่ได้รับการอนุมัติ	0	0	1,000,000	4,000,000	0	5,000,000

รายงาน WIFIU

■ ประพันธ์ สีดำ

เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2553 ที่ผ่านมา เครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนจังหวัดชัยภูมิร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เปิดเวทีเสวนาแนวทางการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ “ตำบลจัดการตนเอง” ขึ้น ณ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลบ้านขาม อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ โดยมีขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนจังหวัดชัยภูมิ 46 ตำบล พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยภูมิ ส่วนราชการ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน หรือ พอช. พี่น้องเครือข่ายองค์กรชุมชนตำบลบ้านขาม เข้าร่วมงานครั้งนี้ประมาณ 250 คน โดยมีนายพินิจ บุญวัน นายอำเภอจัตุรัส เป็นประธานในพิธีเปิด

นายพินิจ บุญวัน นายอำเภอจัตุรัส จ.ชัยภูมิ กล่าวว่า การพัฒนาที่ผ่านมาเป็นการจัดการสั่งจากข้างบนลงข้างล่างเหมือนกันหมด ซึ่งไม่เหมาะกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่าง ซึ่งการคิดเอง ทำเอง การจัดการตนเอง เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาทุกอย่างต้องเริ่มจากตัวเราก่อน เพราะหากเริ่มจากคนอื่นมันก็ควบคุมยาก แล้วค่อยขยับเป็นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มๆ ตามถนัด ตำบลบ้านขามมีปัจจัยหลายๆ อย่างที่สามารถร่วมกันทำ เรามีกลุ่มออมทรัพย์ โรงสีชุมชน ธนาคารข้าว กองทุนสวัสดิการชุมชน เมื่อเห็นว่าดีช่วยเหลือกันได้จึงคิดต่อถึงการนำกลุ่มมาบูรณาการเข้าด้วยกัน ทำให้เห็นทิศทางในการแก้ไขปัญหา จึงร่วมกันคิด ร่วมกันทำมากขึ้น เกิดการประสานงานกับหน่วยงานรัฐขึ้น

“ผมยกให้ตำบลบ้านขามเป็นต้นแบบแห่งแรกของ จ.ชัยภูมิ เป็นชุมชนที่จัดการตนเองได้โดยไม่พึ่งปัจจัยภายนอก และเชื่อมั่นว่าหากทั้งจังหวัดชัยภูมินำแนวคิดไปปรับเปลี่ยนใช้กับตำบลของตนเองแล้วจะสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมั่นคง”

นายประจวบ แต่งทรัพย์ ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบ้านขาม กล่าวว่า การพัฒนาต้องใช้ทั้งรูปแบบเก่าและรูปแบบใหม่มาผสมกัน คือในรูปแบบเก่าไม่มีเงินก็นำภูมิปัญญาวัฒนธรรมมาใช้ร่วมกัน บ้านขามเข้มแข็งได้นั้นด้วยผู้นำดี เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต.มาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนา ปัจจัยที่สำคัญก็คือผู้นำมีทิศทางคล้ายกัน คือ เอาประชาชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและไม่เคยมีความขัดแย้งในชุมชนมีความคิดแตกต่างกันได้ แต่เราไม่แตกแยก ความรู้ ความสามารถทุกคนมันเหมือนกันทั้งหมด ใครมีความรู้ด้านอะไรก็มาแลกเปลี่ยนกัน โดยใช้กลไกการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งตำบลบ้านขามกว่าจะมาถึงวันนี้ได้ต้องใช้เวลาเพาะบ่ม

ตำบลบ้านขาม จ.ชัยภูมิ ต้นแบบชุมชนจัดการตนเอง

นายประจวบ แต่งทรัพย์

มายาวนานกว่า 20 ปี

ในเรื่องของการจัดการตนเอง คือคนต้องมารวมกลุ่มกัน มาออมร่วมกัน และใช้ทุนที่มีอยู่มาจัดการปัญหาให้คลี่คลาย เช่น เรื่องผลผลิตทางการเกษตร เรายับซื้อเอง ขายเอง แปรรูปเอง ภายใต้การบูรณาการทุนร่วมกัน เราได้อำนาจได้การต่อรอง ได้คน ได้พลัง ถ้าไม่ทำครบวงจรแบบนี้ปัญหาก็แก้ไม่หมด

“การแก้ปัญหาขั้นต่อไปจะเสนอโครงการช่วยเหลือพี่น้องในเรื่องที่ดินทำกิน คริวเรือนไหนไม่มีที่ทำกิน หรืออยากมีที่ทำกินเราซื้อให้ แล้วมาผ่อนกับกลุ่ม โดยมีดอกเบี้ยยร้อยละหนึ่งบาท เป็นปัญหาที่มีทางออก ชุมชนก็ต้องดูแล เพราะไม่มีใครอยากอยู่กับความจน ไม่มีใครอยากอยู่กับสิ่งที่ไม่ดี เราจะช่วยเหลือกัน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่มาช่วยเหลือกัน ส่วนไหนที่แก้ไขไม่ได้ก็ประสานกับหน่วยงานในท้องถิ่นเข้ามาดูแล”

ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลบ้านขาม กล่าวเพิ่มเติมว่า ตำบลบ้านขามเป็นตำบลแห่งการเรียนรู้ด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตนเอง โดยกระบวนการรวมกลุ่ม องค์กรชุมชนในหมู่บ้านทั้งตำบล รวม 117 องค์กร ประกอบด้วยกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสังจะออมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มกองทุนสวัสดิการวันละบาท กลุ่มร้านค้าชุมชน ธนาคารข้าว กองทุนปุ๋ย กลุ่มโรงสีชุมชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มพัฒนาสังคม เป็นต้น โดยแยกเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการตนเองได้ดี 66 กลุ่ม กลุ่มที่มีความเข้มแข็งปานกลาง 38 กลุ่ม และกลุ่มเรียนรู้ 13 กลุ่ม มีแกนนำหลักในการพัฒนา ซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชน และผู้นำท้องถิ่นรวม 47 คน

มีการกำหนดว่าในสิ้นปีนี้ทุนที่เกิดจากการบูรณาการทุนจะนำไปแก้ไขปัญหาชุมชน เช่น วิสาหกิจชุมชน หนี้ในระบบ การผลิต อาชีพ ฯลฯ นี่คือการจัดการตนเอง และพร้อมขยายเป็นเครือข่ายแก้ปัญหาพร้อมกันทั้งจังหวัด โดยมีตำบลบ้านขามซึ่งเป็นทั้งพี่เลี้ยงและผู้ร่วมเรียนรู้ หากเราทำให้เข้มแข็งจากตัวเรา ชุมชนก็จะแข็งแรง

นายสำเร็จ เสกขุทนต์ ผู้จัดการสำนักงานปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สถาบัน

พัฒนาองค์กรชุมชนหรือ พอช. กล่าวว่า คำว่าตำบลจัดการตนเองถือว่าเป็นคำใหม่ เพราะเมื่อก่อนจะคุ้นชินคำว่าชุมชนพึ่งตนเอง ชุมชนพอเพียง จึงขอขยายความ 3 คำ คือ ตำบล แปลว่า วัฒนธรรม ประเพณี ชาติพันธุ์ ภูมินิเวศน์ **จัดการ** แปลว่า เราต้องการจัดการกับวิถีชีวิตของคนในตำบล และสามารถแปลได้ 2 ความหมาย คือ จัดการปัญหา จัดการกับเรื่องไม่ดีไปสู่เรื่องที่ดีขึ้น เช่น ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม ประเพณี วัฒนธรรม หรือบางเรื่องดีอยู่แล้ว ยกกระดับให้ดีขึ้น

ตนเอง แปลว่า ครอบครัว พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย กลุ่ม หากกลุ่มไม่เพียงพอต้องเป็นระดับหมู่บ้าน ตำบล หมายถึงหลายๆ กลุ่มในหมู่บ้านเป็นตำบล

ซึ่งกระบวนการจัดการตนเองได้นั้น **ประการแรก** ต้องมีข้อมูลที่ชัดเจนว่า พี่น้องในบ้านเรามีปัญหาที่ปัญหา แล้วปัญหานั้นจะแก้ไขได้อย่างไร ข้อมูลจะเป็นสิ่งที่บอกถึงความชัดเจน รวมถึงการผนวกกับแผนตำบล กล่าวคือเอาข้อมูลมาดูแลแก้ปัญหา

ประการที่สอง ต้องรวมทุนเป็นทุนใหม่เพื่อเสริมทุนเก่า จากครอบครัว รวมกันเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสวัสดิการ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเกษตร

ประการที่สาม การหนุนเสริมของหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น เป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหา มาบูรณาการการทำงานร่วมกัน โดยใช้แผนของหมู่บ้าน/ชุมชนเป็นหลัก และจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้

ผู้จัดการสำนักงานปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กล่าวย้ำว่า “อย่าว่าแต่ตำบลจัดการตนเองเลย ตัวอย่างที่ตำบลบ้านขามนี้แหละคือการปฏิรูปประเทศไทย ถ้ามีลักษณะอย่างบ้านขามเกิดขึ้นใน อ.จัตุรัส อย่างน้อยร้อยละ 50 หรือในจังหวัดชัยภูมิมิร้อยละ 50 แบบนี้ถือว่าเป็นการปฏิรูปตนเองบนวิถีชีวิต คน ตำบล ท้องถิ่น เป้าหมายก็เพื่อวางรากฐานสร้างชุมชนพึ่งตนเอง ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสร้างการเมืองภาคพลเมืองอย่างสมานฉันท์ ยกกระดับไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชน ดูแลซึ่งกันและกันตั้งแต่เกิดจนตาย” ■

เรื่องเล่า
จากชุมชน

แกะรอยบทบาทสภาองค์กรชุมชน ผ่านงานพัฒนาท้องถิ่น

■ ถนอมจิต คงจิตต์งาม

การขับเคลื่อนงานพัฒนาท้องถิ่นนั้น หัวเรี่ยว หัวแรงที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จได้ คือความพร้อมใจของขบวนองค์กรชุมชน โดยมีสภาองค์กรชุมชนเป็นแกนนำ

ที่ตำบลคลองเขิน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม อย่างที่เล่าให้ฟังในครั้งที่ผ่านมาแล้วถึงความพยายามในการพัฒนาชุมชน โดยดูต้นทุนทางสังคมที่อยู่ในท้องถิ่น มีการฟื้นฟูอาชีพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมขึ้นมา ก่อให้เกิดกลุ่มแปรรูปน้ำตาลโตนด ซึ่งเกือบจะสูญหายกลับคืนมาใหม่ และมีการตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีของตำบล โดยนำเอาผู้ที่ประสบความสำเร็จจากการใช้ชีวิตตามวิถีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างบ้านของ **ผู้ใหญ่สมศักดิ์ และพี่ยุพิน ศรีโหร**

บทบาทของสภาองค์กรชุมชนตำบล ที่หน่วยงานอย่างสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นผู้ผลักดัน หรือเป็นพี่เลี้ยงทั้งในการให้คำปรึกษา การสนับสนุนทางด้านงบประมาณในบางส่วนนั้น ยังสามารถทำให้ชาวตำบลคลองเขิน ทำมาหากินและมีคุณภาพชีวิตผ่านระบบสวัสดิการชุมชนกันได้น่าปลื้มใจ

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือที่ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเรื่องการทำขนมอบ ขนมไทย โดยมีวิทยากร คือ **นางหวาน ประสงค์สุข** จาก กศน. สมุทรสงคราม ที่นี้กลุ่มแม่บ้านเกษตรวัดศรีจะมารวมตัวกันผลิตขนมหวานหลากหลายชนิดจากมะพร้าวที่ปลูกไว้ มีทั้งขนมดอกจอก โม่จิ๋ คุกกี้ บ้าบิ่น โดยรวมตัวกันในรูปของหุ้นส่วน

เสร็จจากภารกิจการทำงานบ้านแล้ว แม่บ้านแต่ละคนจะมาทำงานตามที่ตนถนัด ใครชูดมะพร้าวแกงก็ชูด ใครถนัดถนอม ถนอมปั่นก็ว่ากันไปตามใจชอบ

พี่อุษา เทียนทอง ในฐานะประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลคลองเขิน มาช่วยสรุปให้ฟังอีกจากข้อมูลที่บรรดาสมาชิกเล่าให้ฟังอีกที่ว่า ขนมหวานที่ว่านี้ สร้างรายได้ให้ทางกลุ่มไม่น้อย เดือนละราวหนึ่งแสนเจ็ดหมื่น ถึงหนึ่งแสนแปดหมื่นบาท แต่ช่วงนี้ผลไม้ออกเยอะก็ทำให้รายได้ของกลุ่มลดลงไปบ้างเหมือนกัน คืออยู่ประมาณแปดหมื่นบาทถึงเก้าหมื่นบาท

พวกเราถามว่า ช่วงที่กระแสสุขภาพมาแรง มีการรณรงค์ให้คนไม่ทานขนมหวานมากนัก ส่งผลกระทบหรือไม่ พี่ๆ ในกลุ่มแม่บ้านก็พากันบอกว่า สินค้าของกลุ่มนั้นปรับตัวมานานแล้ว เพราะเป็นขนมอ่อนหวาน เป็นน้ำตาลธรรมชาติ ไม่มีสารเคมี ไม่ใส่สารกันบูด ผลิตวันต่อวัน หมดสดตลอดเวลา

อาจารย์บุญลย์ วัฒนศิริธรรม ถามว่า ระหว่างขนมขบเคี้ยว กรูปรอบที่บรรจุมานะของแบบทันสมัย

กับขนมหวานของกลุ่ม คิดว่าอันไหนได้รับความนิยมมากกว่า ปรากฏว่าคำตอบออกมาว่าขึ้นใจว่า บรรดาโรงเรียน สถานที่ราชการต่างๆ นั้น ต่างให้การสนับสนุนด้วยการสั่งขนมไปให้นักเรียนได้ซื้อทานกัน หากมีหน้าเป็นตาของจังหวัดก็จะมีคำสั่งขนมจากกลุ่มอีกที

บรรดาสื่อมวลชนและคณะเจ้าหน้าที่ที่เดินทางไปวันนั้น หลังจากชิมขนมกันแล้วก็อดใจหอบหิ้วกลับมาฝากคนที่บ้านไม่ได้ เพราะความอร่อยที่ตบแต่งบอกได้ว่าแตกต่างจริงๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประทับใจกับคำพูดที่ว่า **“คนที่ทานก็คือลูกหลาน**

คำคม

“กิจกรรมทุกอย่างในชุมชน เราต้องพยายามพึ่งพาตัวเองให้ได้ จัดการบริหารกันให้ดี อย่ามัวแต่ไปนั่งรอความช่วยเหลือจากใคร แค่ออมเงินกันแค่วันละบาทเดียวเรายังทำได้ขนาดนี้”

พันโทองอาจ อินทรสุนทร
ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน
ตำบลคลองเขิน จ.สมุทรสงคราม

ของเรา” เพราะฉะนั้นทุกอย่างจะใช้ของดีที่สุกเต็มที่ให้มีมาทำให้ลูกค้าเสมอ

ถัดมาจากเรื่องของกลุ่มผู้ผลิตขนมหวาน เราไปเยี่ยมที่กลุ่มสวัสดิการชุมชน พร้อมกับรับประทานอาหารกลางวัน กลุ่มนี้มี **พันโทองอาจ อินทรสุนทร** เป็นประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน

พันโทองอาจเล่าที่ไปที่มาของกลุ่มกองทุนว่า เริ่มต้นจากการออมกันวันละบาท จนสามารถขยายผลทำให้สมาชิกของชุมชนมีสวัสดิการยามเจ็บป่วยไว้ใช้กัน และกำลังทำโครงการซื้อข้าวสารไว้ขายในราคาถูกให้สมาชิกได้ประหยัดกันอีก

กองทุนตรงนี้เหมือนเพิ่งเริ่มต้น แต่ได้รับความร่วมมือจากทุกคนในชุมชน และ อบต.ให้การสนับสนุนเรื่องสถานที่ การจัดประชุม ส่วนพอช.ให้การสนับสนุนเรื่องงบประมาณมาในเบื้องต้น

พันโทองอาจบอกว่า มุ่งเน้นการให้สมาชิกพึ่งพาตัวเองได้ ไม่ใช่นั่งรอขอความช่วยเหลือจากกองทุนอย่างเดียวเท่านั้น

“เงินแค่หนึ่งบาท ยังทำได้ขนาดนี้” ประธานกองทุนสรุปได้อย่างน่าฟัง

ประสบการณ์ของตำบลคลองเขินที่ขับเคลื่อนโดยสภาองค์กรชุมชนของตำบลนั้น ต้องนับว่าเป็นก้าวสำคัญของประวัติศาสตร์การปกครองไทย จากที่ผ่านมาก็เรามากเริ่มการเปลี่ยนแปลงมาจากโครงสร้างข้างบน

แต่ที่คลองเขิน เราได้เห็นตัวอย่างความเปลี่ยนแปลงที่เริ่มจากชุมชนรากหญ้าอย่างน้อยก็ในพื้นที่สี่กลุ่มที่พวกเราได้เดินทางไปเห็นกับตา ทั้งในเรื่องของการถ่ายทอดเทคโนโลยีบนรากฐานด้านเศรษฐกิจพอเพียง การแปรรูปน้ำตาลโตนด กลุ่มแม่บ้านผลิตขนมหวาน และกลุ่มสวัสดิการชุมชน

ไม่ใช่ที่คลองเขินเพียงแห่งเดียวเท่านั้น แต่ยังมีอีกหลายชุมชนที่กำลังขับเคลื่อนเพื่อเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น ■

ต่อจากหน้า 16

3 แนวทาง 9 องค์ประกอบ

การที่ท้องถิ่นจะจัดการตนเองให้ได้มากที่สุด ได้มีข้อเสนอข้อเรียกร้องที่หลากหลาย เช่น ให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในท้องถิ่น เช่นเลือกตั้งผู้ว่าฯ หรือการให้มีการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด แต่ก็ยังมีการมอบอำนาจให้น้อยมาก อำนาจในการจัดสรรงบประมาณ การจัดการเรื่องคน การจัดเรื่องงานยังน้อยเกินไป เพราะสุดท้ายเงินงบประมาณที่ได้รับก็ให้มาจากส่วนกลาง

อย่างไรก็ตาม ชุมชนท้องถิ่น รวมถึง อบต. ต้องเป็นเครื่องมือของชุมชนท้องถิ่น เพราะชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้เลือกตั้ง สามารถกำหนดให้ทำหน้าที่ตามความต้องการของคนในพื้นที่ เสนอข้อบังคับให้เป็นบัญญัติของเทศบาล อบต. การปฏิรูปประเทศไทยมีเสียงเรียกร้องชัดเจนที่ว่าต้องทำฐานรากของสังคม หากฐานรากเข้มแข็งข้างบนก็เข้มแข็งด้วย หากประชาชนมีกินมีใช้ มีสิทธิ ได้รับการป้องกันสิทธิประโยชน์ สามารถเข้าถึงทรัพยากร และป้องกันนายทุนที่เข้ามาในชุมชนโดยมิชอบ จะส่งผลให้ความอ่อนด้อยของภาคราชการ และนักการเมืองในระดับชาติจะดีขึ้น ถ้าระดับท้องถิ่นเข้มแข็ง เป็นงูกินหาง เพราะนักการเมืองยังหาอำนาจ หาผู้คนสนับสนุนเหมือนมาเฟีย เพื่อเป็นฐานอำนาจของตน เป็นระบบอุปถัมภ์ มีโอกาสที่ทุจริตคอร์รัปชัน ทำให้ระบบราชการดำเนินการตามไปด้วย เยาวชนรุ่นใหม่-เก่ามีทัศนคติที่ว่าทุจริตบ้างไม่เป็นไร ขอให้ทำงานได้ก็แล้วกัน กลายเป็นค่านิยม กลายเป็นความธรรมดาในชีวิต เป็นงูกินหางเช่นกัน เพราะข้างบนไม่ดีอ่อนด้อย ประชาชนก็อ่อนแอ เราต้องปรับให้ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งให้ได้ ต้องมีการปฏิรูปทั้งการเมือง การศึกษา การปฏิรูปภาคธุรกิจ องค์กรชุมชนก็ต้องปฏิรูปด้วย ความเข้มแข็งจึงจะเกิดขึ้นได้ ความอ่อนด้อยนี้ต้องปรับปรุงครั้งใหญ่

หากถามว่า “การปฏิรูปคืออะไร” คือ การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือปรับเปลี่ยน และการอนุรักษ์สิ่งดีๆ ก็เป็นการปฏิรูปอย่างหนึ่ง การฟื้นฟูของที่ไม่ดีขึ้นมาก็เป็นการปฏิรูป หรือสร้างของใหม่ขึ้นมา เป็นของใหม่ที่ดียิ่งเป็นการปฏิรูป บางครั้งเราแม้แต่อยู่กับของเก่า มาสร้างใหม่ดีกว่าก็มี ระบบในชุมชนต่างๆ หรือในจังหวัด ถ้าคิดปฏิรูปเป็นไปได้เหมือนกันว่าต้องสร้างใหม่ บางอย่างยุบไป บางอย่างน่าจะสร้างใหม่ ที่สำคัญคือ แล้วจะปฏิรูปที่ไหน แล้วใครจะปฏิรูป คนเราชอบคิดแล้วให้คนอื่นทำ ทัศนคติของคนคือมองคนอื่นไม่ดี แต่ไม่เคยมองตนเอง หากจะให้ดีต้องมองทั้ง 2 ด้าน

การปฏิรูปต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทุกระดับ โดยเริ่มต้นจากตนเอง เริ่มจากบุคคลหรือตัวเอง ในครอบครัว ในองค์กรหรือองค์กรชุมชน ในเครือข่ายองค์กรหรือสภาองค์กรชุมชน ในชุมชน กลุ่มชุมชนในท้องถิ่น ในจังหวัด กลุ่มจังหวัด จนกระทั่งในระดับประเทศ ระดับชาติ สู่ระดับ

นานาชาติ การเปลี่ยนแปลงจึงจะเกิดขึ้นได้จริง ซึ่งการปฏิรูปในขั้นพื้นฐาน คือการทำให้ดีขึ้น เนื่องจากเราสะสมสิ่งไม่ดีมานาน ต้องขัดเกลาครั้งใหญ่ เหมือนไม่ได้อาบน้ำมาเป็นปี ต้องขัดกันมากๆ วิธีปฏิรูปขั้นพื้นฐาน คือ ปรับปรุง/เปลี่ยนแปลง/รื้อปรับ โดยมีวิธีการทดสอบให้เป็นการคิดดี พูดดี ทำดี หากมีการปฏิรูปแล้วยังมานั่งตำคนอื่นทุกวัน คิดกับคนอื่นไม่ดี อย่างนี้ไม่ใช่การปฏิรูป พรรคการเมืองไทยยังไม่พัฒนา ยังห่างไกลการพัฒนา การเมืองต้องมีการปฏิรูป เพราะเป็นกลไกสูงสุด เราต้องทำให้เราให้ดี คือ องค์กรชุมชน/เครือข่ายองค์กรชุมชน รวมทั้งสภาองค์กรชุมชน เป็นจุดที่สามารถปรับปรุงได้ทั้งสิ้น เป็นแบบไหนเริ่มแบบนั้น (บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน ชาติ) คือ ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง รื้อปรับ ให้เป็นการคิดดี ทำดี พูดดี ปัญหาที่จะลดลง ซึ่งอะไรที่ทำแล้วเป็นคุณ เป็นประโยชน์กับผู้เกี่ยวข้อง ไม่เป็นโทษ ไม่ส่งผลเสียหาย ต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมถึงก่อประโยชน์กับตนเองด้วย

แนวทางที่จะปฏิรูปซับซ้อนขึ้นไปอีก คือ 3 กงล้อหลักสู่ความเจริญสันติสุข คือ 1) ความดี 2) ความสามารถ 3) ความเป็นสุข เมื่อสุขภาพดีทั้งกายทั้งใจ อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเป็นสุข เป็นกงล้อที่สมดุลกัน เคลื่อนไปพร้อมกัน ยากตรงที่จะมีพร้อมกันทั้ง 3 อย่าง เช่น บางคนมีความสามารถ แต่ไม่มีความดี บางคนมีความดีแต่ไม่มีความสามารถ ก็ไม่มีความเป็นสุข ซึ่ง 3 กงล้อที่ว่าต้องทำในทุกระดับ เพราะเมื่อตัวเราเองมีความดี มีความสามารถ มีความเป็นสุข ก็จะทำให้คนที่ใกล้ชิดครอบครัว หรือในองค์กรที่เราทำงาน หรือในชุมชนที่เราได้อยู่จะเกิดความร่มเย็น นำไปสู่ความเจริญสันติสุขในที่สุด แต่ 3 กงล้อที่ว่าต้องทำในทุกระดับหมุนเคลื่อนไปพร้อมกัน

และแนวทางการปฏิรูปแบบที่ 2 คือ ใช้แนวคิดสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา คือ พลังสังคม พลังปัญญา และพลังอำนาจรัฐ อย่างที่คุณหมอประเวศเสนอไว้ เพราะเป็นความคิดที่ลึกซึ้ง และต้องอาศัยการวิจัยเจาะลึก ผมมีความรู้สึกที่ว่าพวกเราทำน้อยไป เรามีความรู้กันอยู่มาก แต่จะสังเคราะห์เพื่อไปผลักดันนโยบายมันไม่ใช่เรื่องง่าย

แต่ของยากๆ ช่วยได้ ด้วยการหาความรู้อย่างลึกซึ้ง หากจะปฏิรูปประเทศไทย เราต้องมีการทำวิจัยเชิงลึก โดยเฉพาะมหาวิทยาลัย ต้องเป็นเจ้าของภาพทำทั่วประเทศ สิ่งที่มีมักจะขาดในสังคม คือ พลังปัญญา การวิจัย / การศึกษาเชิงลึก / การสังเคราะห์ความรู้ ทางออกโดยการหาความรู้ที่ลึกซึ้ง การปฏิรูปต้องทำการวิจัยเชิงลึก เช่น 1 จังหวัด 1 มหาวิทยาลัย สามพลังต้องเกื้อกูลกัน สิ่งนี้จะช่วยสร้างพลังทางปัญญา พลังอำนาจรัฐ จะแก้กฎหมายต้องใช้อำนาจรัฐ คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจตุลาการ ความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติธรรมชาติ สำหรับประเทศไทยกลายเป็นความขัดแย้งเกินธรรมชาติราวลึก ด้วยโลกาภิวัตน์ ด้วยความเจริญทางวัตถุ เราห่างเหินความดี ถูกครอบงำด้วยกิเลส จนกระทั่งกลายเป็นความก้าวร้าว ความรุนแรง ไม่ได้ยึดคุณธรรมความดี

เราต้องป้องกันและแก้ไข โดยการปฏิรูปในแนวทางที่ 3 ผมเรียกว่า 3 เส้าสันติวิธีเพื่อป้องกันแก้ไขความขัดแย้ง ต้องมีกระบวนการที่ดี มีทัศนคติที่ดี และมีสาระที่ยอมรับร่วม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญ สันติวิธีป้องกันแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเพื่อสร้างการปรองดองสมานฉันท์ คือ 1) กระบวนการที่ดีมี “คนกลาง” เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) ทัศนคติ หรืออารมณ์ ความรู้สึก คิดเชิงบวก 3) สาระ ข้อตกลงที่เห็นพ้องต้องกัน มีกลไกสนับสนุนให้แผนบรรลุผล เร็ยเรียนรู้ ปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่องทางแก้ปัญหาคือความขัดแย้งแบบสันติวิธีสามารถดำเนินการได้ในระดับท้องถิ่น เราต้องทำเท่าที่ทำได้ การสร้างชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง การสร้างชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกัน เชื่อมโยงไปสู่การเมืองภาคพลเมืองและการเมืองระดับชาติ

“เรามีภารกิจร่วมกันที่จะทำให้ สังคม ชุมชนมีชีวิตดีขึ้นในทุกๆ ด้าน มีแสงสว่าง มีความเจริญก้าวหน้า ประเทศต้องการการปฏิรูปอย่างยิ่งจากทุกคน ทุกองค์กร ทุกสถาบัน ทุกส่วนหน่วย เบื้องต้นเราต้องเริ่มที่ตนเอง และมาร่วมกันทำการปฏิรูปประเทศไทยเป็นสิ่งที่ทำได้ ซึ่งทุกคนต้องเริ่มต้น ณ วันนี้ เพื่อความผาสุกไทยบุลย์ที่ดีร่วมกัน” ■

รายงาน WIFIU

■ รุ่งโรจน์ เพชรบุรณิน

อาจารย์ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม ประธานกรรมการมูลนิธิหัวใจอาสา ปาฐกถาพิเศษหัวข้อ “องค์กรชุมชนจะร่วมกันปฏิรูปประเทศไทยได้อย่างไร” ที่ 3 แนวทาง 9 องค์ประกอบ ทิศทางของขบวนการองค์กรชุมชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย เนื่องในงาน “ฉันทพลังองค์กรชุมชนเปลี่ยนแปลงประเทศไทย” การประชุมระดับชาติของสภาองค์กรชุมชนตำบล สมัยวิสามัญ ครั้งที่ 1 จัดโดยคณะกรรมการดำเนินงานสภาองค์กรชุมชน ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2553 ที่ผ่านมา ณ ห้องประชุมชั้น 1 พอช. ซึ่งเป็นการประชุมติดตามผลการดำเนินงานความคืบหน้า ภาพรวมการส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนากิจการสภาองค์กรชุมชนตำบล รวมทั้งเพื่อสรุปข้อเสนอแนวทางการปฏิรูปประเทศไทย ที่เน้นการจัดการตนเองของขบวนการองค์กรชุมชนจากฐานรากเป็นสำคัญ โดยมีใจความและเนื้อหาที่น่าสนใจดังนี้

“เมื่อสะสมไว้นาน ไม่พัฒนาก็เกิดวิกฤติเกิดโรคภัยแรงขึ้นได้ ประเทศไทยเช่นเดียวกัน สะสมความอ่อนด้อย ความอ่อนแอ ความไม่สมบูรณ์ ความไม่สมดุล ความไม่ถูกต้องไม่ดงาม สสารพัดอย่าง ส่วนที่ดีส่วนที่เข้มแข็ง ส่วนที่น่าชื่นชมก็มี ประเทศไทยเป็นเมืองยิ้มมีน้ำใจ เป็นประเทศน่าอยู่ มีภูมิประเทศ มีวัฒนธรรม มีเรื่องตื่นตาตื่นใจ ประทับใจชาวต่างประเทศที่มาเยี่ยมเยียนก็มี ส่วนที่ดีเรามีอยู่ แต่ส่วนไม่ดีก็สะสมเรื่อยมา จนทุกวันนี้ประเทศไทยเปลี่ยนจากสยามเมืองยิ้มเป็นสยามเมืองแสบ แสบเข้าหากัน จากคำพูดที่อ่อนหวานนุ่มนวลเป็นคำก้าวร้าวรุนแรง จากความเป็นมิตรความสมานฉันท์เป็นความปฏิบัติขี้ดองมาเช่นฆ่า ต้องทำลายล้าง ต้องล้างผลาญกันแล้วไม่ยอมจบจนเป็นวิกฤติ”

3 แนวทาง 9 องค์ประกอบ ทิศทางของขบวนการองค์กรชุมชน เพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย โดยไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม

อาจารย์ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม

อย่างที่อาจารย์ประเวศท่านเรียกว่า “วิกฤติลูกที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์” ลูกที่ 1 วิกฤติสงคราม 9 ทศพม่านำไปสู่การเสียกรุง ลูกที่ 2 ยุคล่าอาณานิคม ลูกที่ 3 ยุคผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งทั้ง 3 เป็นอันตรายที่มาจากภายนอก แต่ลูกที่ 4 เป็นการฟัดกันเองกัดกันเอง ตีกันเอง เหมือนเซลล์เม็ดเลือดขาวกินเม็ดเลือดแดง เหมือนทะเลาะกันเอง ซึ่งเป็นวิกฤติที่ยากที่สุดที่กำลังเกิดขึ้นและดำรงอยู่ในขณะนี้

หากจะเปรียบเทียบการปฏิรูปประเทศไทย คงเปรียบได้กับการวิ่งมาราธอน ที่ต้องวิ่งกันระยะทางยาว มีบางคนบอกว่า การปฏิรูปประเทศไทยควรจะทำไม่วันเสร็จ เปรียบเหมือนร่างกายของคนเรา ถ้าจะให้มีความแข็งแรงสุขภาพสมบูรณ์ต้องมีการพัฒนาอยู่เรื่อยๆ ต่อเนื่องสม่ำเสมอ หากไม่มีการพัฒนา สะสมความไม่สมบูรณ์ก็จะอ่อนแอเกิดวิกฤติเกิดโรคภัยแรงขึ้นได้ เมื่อร่างกายสะสมโรคที่ไม่ดีไว้มากก็จะทำให้อ่อนแอ

ซึ่งการปฏิรูปประเทศไทยได้มีการคุยกันมา

ประมาณปีเศษเป็นอย่างน้อย จนกระทั่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิรูปประเทศไทย ซึ่งมีกรรมการขึ้นมา 2 คณะ ประกอบด้วยคณะที่ 1 คือ คณะกรรมการยุทธศาสตร์การปฏิรูป ซึ่งมีคุณอนันต์ ปันยารชุน เป็นประธาน คณะที่ 2 คือ คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป คุณหมอบุรณิน วะสี เป็นประธาน และในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีให้มีสำนักงานเกี่ยวกับการปฏิรูปเป็นกลไกในการดำเนินงาน โดยจะจัดเวทีสมัชชาในทุกพื้นที่เพื่อระดมความคิดเห็นจากทั่วประเทศ

เพราะสังคมมีความหลากหลาย หลากหลายแนวคิด มีหลายกระบวนการ แต่กระบวนการที่เห็นได้อย่างชัดเจนที่เชื่อมกับภาครัฐ โดยใช้ยุทธศาสตร์สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขาที่ต้องมีพลังภาคประชาชน พลังปัญญา และพลังอำนาจรัฐ เกื้อกูลกัน คือเป็นอิสระจากรัฐ แต่ไม่แตกแยกกับรัฐ เชื่อมโยงเป็นเพื่อนกับรัฐ การปฏิรูปประเทศไทยเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้คนทั่วประเทศ เป็นเรื่องใหญ่ กว้าง และเป็นเรื่องซับซ้อน หากมองในบางแง่มุมก็ไม่ใช่เรื่องยากจนเกินไป

อย่างไรก็ตาม บทบาทขององค์กรชุมชนจะร่วมกันปฏิรูปประเทศไทยได้อย่างไร การปฏิรูปประเทศไทยจะต้องทำกันทั้งประเทศ ควรจะร่วมกันทุกคน ทุกฝ่าย ทุกองค์กร ทุกสถาบัน ทุกโอกาส ไม่ว่าจะเป็นสถาบันทางการเมือง ภาคราชการ ภาคธุรกิจ ภาควิชาการ ภาคศาสนา จริยธรรม ภาควัฒนธรรม และภาคประชาสังคม และแน่นอนคือภาคประชาชน ภาคชุมชน โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่น มีการกล่าวกันมากกว่า “ชุมชนท้องถิ่นคือฐานรากของสังคม”

สังคมไทยอ่อนแอเพราะชุมชนฐานรากยังเข้มแข็งไม่พอ เพราะเรามีการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจที่ส่วนกลาง กระทั่งมีการกระจายลงไปสู่ท้องถิ่น แม้การกระจายอำนาจจะมีหลักการ มีกฎหมาย แต่ในหลักปฏิบัติมีน้อยมาก ซึ่ง

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

Community Organizations Development Institute (Public Organization)
912 ซอยนวมินทร์ ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กทม. 10240
912 Soi Nawamintr, Nawamintr Road, Klong Chan, Bangkokpi, Bangkok 10240
โทร 0-2378-8300-20 โทรสาร.0-2378-8321

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาตที่ 41/2550
ปณฝ.คลองจั่น

“ข่าวชุมชน” รายเดือน สารเผยแพร่งานพัฒนาเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกชาวชุมชน ผู้นำองค์กร เครือข่ายประชาสังคม กลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ ตลอดจนผู้มีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนทั่วประเทศ ท่านสามารถส่งบทความ และข้อคิดเห็นของท่านมาได้ที่ กองบรรณาธิการ ส่วนประชาสัมพันธ์ พอช. โทร. : 0 - 2378 - 8300 - 20 โทรสาร. : 0 - 2378 - 8321